

Fig. 1. Luftfoto af kirken og dens nærmeste omgivelser set fra nordøst. Foto Lis Helles Olesen 2009. – *Luftaufnahme der Kirche und ihrer näheren Umgebung aus Nordost.*

HUMLUM KIRKE

SKODBORG HERRED

Stednavnet (»Humla«, »Humle«) optræder tidligst hos historikeren Svend Aggesen (o. 1185), der beretter, at Knud den Helliges ledingsflåde før det planlagte togt mod England samledes i havnen på dette sted, vel i en vig uden for lokaliteten.¹ I Ribe Oldemoder (o. 1350) takseredes kirken (»humlum«) til 4 skilling sølv, svarende til gennemsnittet blandt herredets kirker.² Til dens besiddelser i middelalderen hørte forskelligt gods i sognet.³

1671 solgtes kirken af kronen til baroniet Rysensteen, oprettet af Henrik Ruse (s. 813), men blev dog allerede 1682 afhændet ved et mageskifte af lensbaron Christian Juul (Juel af Rysensteen).⁴ 1710 indkøbtes den med tilhørende kaldsret i køberens livstid af Mogens Schou (†1729) til Vejbjerggård (jf. inventar, grav-

sten og ðmuret begravelse).⁵ Dens faldefærdige status, 'ved fruens (dvs. Maren Holmkjær) slette tilstand på Vejbjerggård' påtaltes dog 1732.⁶ Den økonomiske forbindelse mellem gården og kirken bestod frem til 1794, da gårdens daværende ejer, Hans Billeschou videresolgte kirken til Christen Jensen Breinholt (jf. s. 1131). Denne overlod imidlertid allerede samme år ejerskabet til Oluf Nielsen Balleby (†1801) til Strandbjerggård.⁷ 1842 ophørte tilknytningen hertil ved salget til Mads Christian Bank (jf. altertavle).⁸ Siden havde kirken skiftende ejere, indtil den 1913 opnåede selveje.⁹ Kronen havde dog kaldsretten i 1809.¹⁰

Kirken er *anneks* til Resen Kirke (s. 1131), hvilket tidligst er anført 1638.¹¹

Kirken har en meget smuk og markant beliggenhed på et bakke drag vest for landevejen mellem Struer og Thisted, ikke langt fra Oddesund og Limfjorden. Dens synlighed, navnlig fra nord, fremhævedes allerede 1638 og har derfor givet den status som sømærke for sejladsen på Limfjorden.¹¹ Den lå tidligere ensomt midt i det langstrakte sogn (jf. fig. 2) og har nu kun foruden et par ejendomme ved Vesterkærvej præste- og sognegården som nærmeste naboer, idet stationsbyen, som voksede frem fra o. 1880, ligger et par kilometer nordligere.¹² Sognets befolkningstal er imidlertid fra slutningen af 1900-tallet vokset betydeligt med udbygningen af et parcelhuskvarter i Bremdal, sydligst i sognet mod Venø Bugt.

Kirkegården på toppen af bakke draget synes at have bevaret gamle grænser og omfatter lige øst for kirken en *rundhøj/oldtidshøj*, som i nyere tid er reduceret ved begravelser.¹³ Mod syd falder kirkegården mod Vesterkærvej, mens der øst for hegnet

er anlagt en parkeringsplads, hvortil der er indkørsel i nord fra landevejen. Behovet for flere gravsteder som følge af sognets befolkningsvækst gav i 1990'erne stødet til planer om en kirkegårdsudvidelse ved erhvervelse af et skovbevokset areal på bakke draget vest for kirkegården samt et tilgrænsende jordstykke nord herfor. Stiftsøvrigheden godkendte 1999 planerne, men købet er først realiseret 2009, og nu som følge af det begrænsede antal jordbegravelser primært for at bevare det markante, lægivende parti, ligesom et læhegn plantes 2010 på markstykket nord for skoven.

Kirkegårdens hegn og indgange. Jorddækkede kampestensdiger hegner kirkegården på alle fire sider; dog er de mod syd, hvor terrænet falder, opsat som en befæstning mod vejen. Digerne har utvivlsomt gammel hæld og nævnes fra 1684 i de tidligst bevarede regnskaber.¹⁴

Kirkegården har tre indgange, af hvilke hovedindgangen med køreport og fodgængerløbe er i

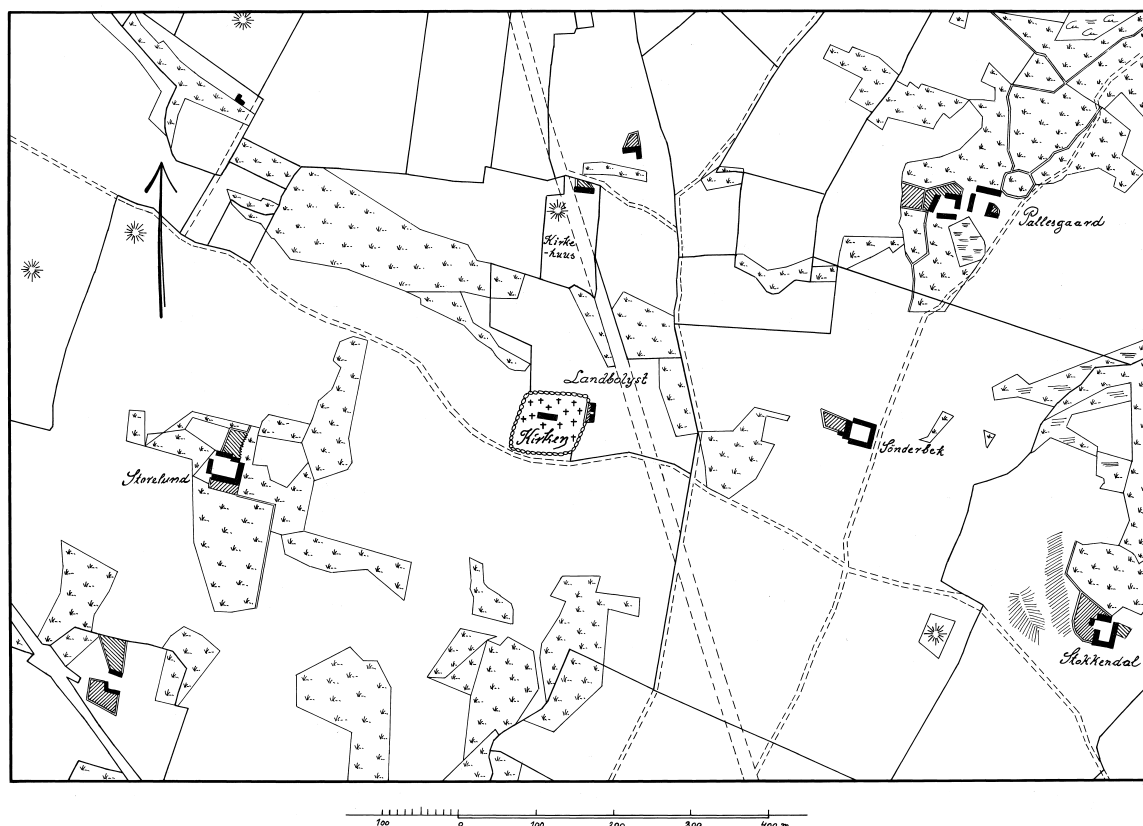

Fig. 2. Matrikelkort 1:10.000 af gårde og huse, målt 1817 af Eyben og omtegnet 1867. Tegnet af Anna Brinch Thorsen 1999. – *Katasterkarte*.

Fig. 3. Luftfoto af kirke og kirkegård set fra sydøst med nedrevet $\dagger$ præstegård i forgrunden. Foto Sylvest Jensen 1946 i KglBibl. – *Luftaufnahme von Kirche und Kirchhof aus Südosten mit dem abgerissenen $\dagger$ Pfarrhof im Vordergrund.*

øst mod parkeringspladsen, mens der herudover er fodgængerlåger i vest og mod syd; sidstnævnte er først kommet til i slutningen af 1800-tallet.¹⁵ Indgangene lukkes af murede piller med tremmelåger af galvaniseret jern (øst) og hvidmalet træ (vest og syd). Lågerne er fornyet i nyeste tid, og dette gælder tillige de hvidtede piller i øst og syd, mens vestlågen (fig. 4) har bevaret sine piller fra o. 1875 med udkragede led under en afsluttende cementpyramide.¹⁶

$\dagger$ Indgange. Den nordre stette nævnes 1696,¹⁴ men ønskedes 1861 fornyet med mindre beboerne tillod, at den lukkedes.¹⁷ Ifølge de ældst bevarede regnskaber var port og stetter tidligere lukket af tømrede portaler med tjærede bræddetage. En omfattende fornyelse 1696, hvortil Christen Tømmermand, Struer, bl.a. benyttede egetræ, indkøbt i Struer og Lemvig, nævner stetternes gavle og spær.¹⁸ – $\dagger$ Kirkeriste i nordre og vestre stette nævnes 1696.¹⁴

Bygninger ved kirkegården. Et ligkapel uden for kirkegårdens nordøstre hjørne er opført 1954 efter tegninger af kgl. bygningsinspektør Viggo Norn, Horsens. En forlængelse 1985 (arkitekt Møller Nielsen, Struer) mod nordvest rummer

Fig. 4. Vestre kirkegårdslåge (s. 1183). Foto Hugo Johannsen 2009. – *Westliche Kirchhofspforte.*

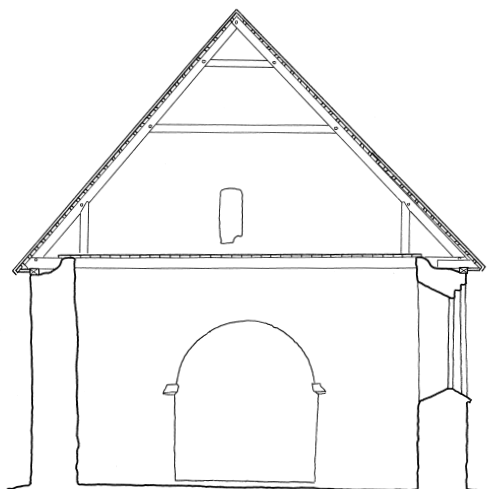

Fig. 5. Tværsnit 1:150 gennem skibet set mod øst. Målt og tegnet af Peter Duun 1999 og 2010. – *Querschnitt 1:150 durch Schiff und Kreuzarm gegen Ost.*

opholdsrum for graveren, nyt toilet og redskabsrum. Det fremtræder nu som en hvidkalket, teglhængt bygning, hvis tagflade ved indgangen til kapellet er trukket frem over de forlængede sidemure som et vindfang; den sortmalede, bræddeklædte taggavl herover smykkes af et hvidt kors. Nord for kirkegården ved foden af bakkedraget er 2003 opført et *maskinhus* af træ med tilkørsel ad en stikvej fra øst. – Øst for parkeringspladsen (jf. fig. 1) ligger *præstegården* fra o. 1970, som afløste en bygning fra 1900-tallets

begyndelse (jf. fig. 3). Umiddelbart syd herfor er et stort anlagt *sognehus* fra 2006 (arkitekt Møller Nielsen, Struer).

†*Bygninger på kirkegården.* Taget på et *nødtørfis- hus* ønskedes 1925 tjæret.⁹

BYGNING

Kirken består af et romansk kor, antagelig opført i 1200-tallets senere del, og et noget yngre skib, der muligvis har erstattet en *†trækirke*(?). I senmiddelalderen er der ved skibets vestgavl opført et tårn. Et våbenhus ved syddøren er først tilkommet 1954, men 2002 ombygget og forlænget. Orienteringen er omtrent solret.

Koret, som er anlagt på et svagt faldende terræn, øst for bakkens højeste punkt, er opført af granitkvadre, hvilende på en *skråkantsokkel*, mens bagmurene er af rå marksten, således som det ses i taggavlen mellem kor og skib (jf. fig. 14). Kvadrene, af hvilke adskillige er overfalsede af hensyn til stilladsbomme, er ofte omsat, senest 1993 i nordfacaden.

Skibets østgavl og de nærmest tilgrænsende strækninger af flankemurene står ligeledes med facader af granitkvadre over skråkantsokkel og er antagelig opført samtidig med koret. Under den pudsede og hvidtede murflade anes tydeligt en fortanding, der falder vestover fra murkronen mod soklens afslutning ca. 295 (syd) og 318 cm (nord) fra hjørnerne.

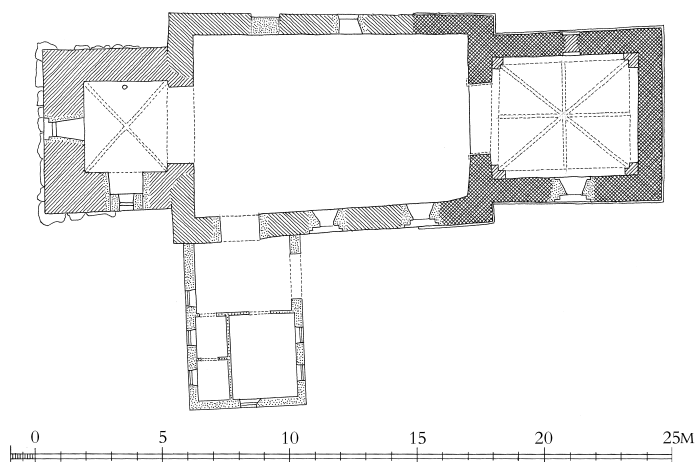

Fig. 6. Plan 1:300. Målt af Sven Fritz 1943, suppleret af Vilhelmsen, Marxen og Bech-Jensen 2002 samt suppleret og tegnet af Hugo Johannsen 2010. – *Grundriss.*

Fig. 7. Kirken set fra sydøst. Foto Hugo Johannsen 2009. – *Kirche aus Südost.*

Af *vinduer* er kun bevaret korets nordre (jf. fig. 10), der står blændet som en ud- og indvendig niche. Den ydre åbning, hvis bue sidder asymmetrisk i den monolitte overligger, måler ca. 132×64 cm i murflugten. De tilsvarende mål mod det indre er identiske.

Korbuen står bevaret med *kragbånd*, som har affaset underkant. Et 1882 fremsat ønske om at befri den for gamle kalklag begrænsedes til kragbåndene, da buen viste sig ikke at være kvadersat, men af rå marksten (»vild Granit«) i lighed med bagmure og taggavl (jf. fig. 14).⁹

Sammenlignet med herredets andre kvaderstenskirker er koret iøjnefaldende simpelt i behandlingen af detaljerne, ikke mindst korbuen. Dette kan formentlig tages som udtryk for, at de værksteder, som håndhævede den romanske tradition ved egnens andre kirker ikke længere var virksomme, og at kvaderstensbyggeriet her var overladt til mindre professionelle håndværkere, muligvis engang i 1200-tallets anden halvdel.¹⁹

Taggavle. Korets østgavl er helt ommuret i 1800-tallet, mens taggavlen over triumfmuren er bevaret (jf. fig. 14). En teglmuret dør forbinder korets og skibets lofter. Den har delvis bevaret plankedække af eg og kan være oprindelig.

†*Trækirke(?)*. Færdiggørelsen af skibet efter et længere byggestop antyder muligheden af, at opførelsen af stenkirkens østlige del er sket i tilslutning til en trækirke, som i øvrigt ikke har efterladt sig spor. Den markante vestover øgede divergens imellem skibets flankemure kunne i så fald forklares som vanskeligheder med murenes afsætning på grund af en ældre bygnings tilstedeværelse.

Ved *skibets* færdiggørelse har man opgivet kvaderstensfacaderne og i stedet benyttet rå marksten uden markeret sokkel. Vestfacadens gavltrekan og norddøren er imidlertid af *munkesten*, som i vestgavlen, der fra tårnets mellemstokværker ses at have stået i blank mur (jf. fig. 13) og er lagt i munkeskifte. Hvorvidt disse enkeltheder er samtidige med skibets markstensmure eller repræ-

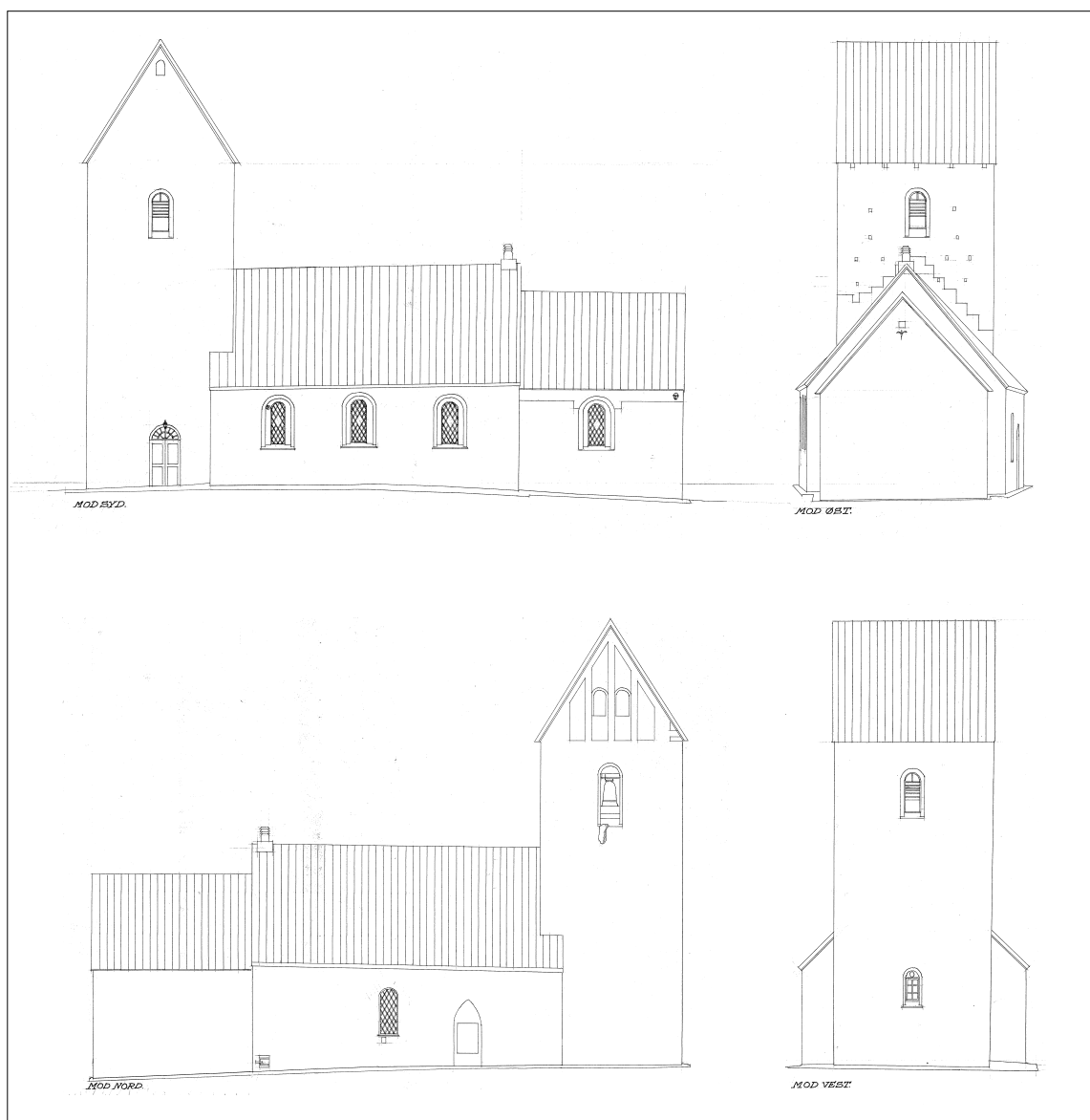
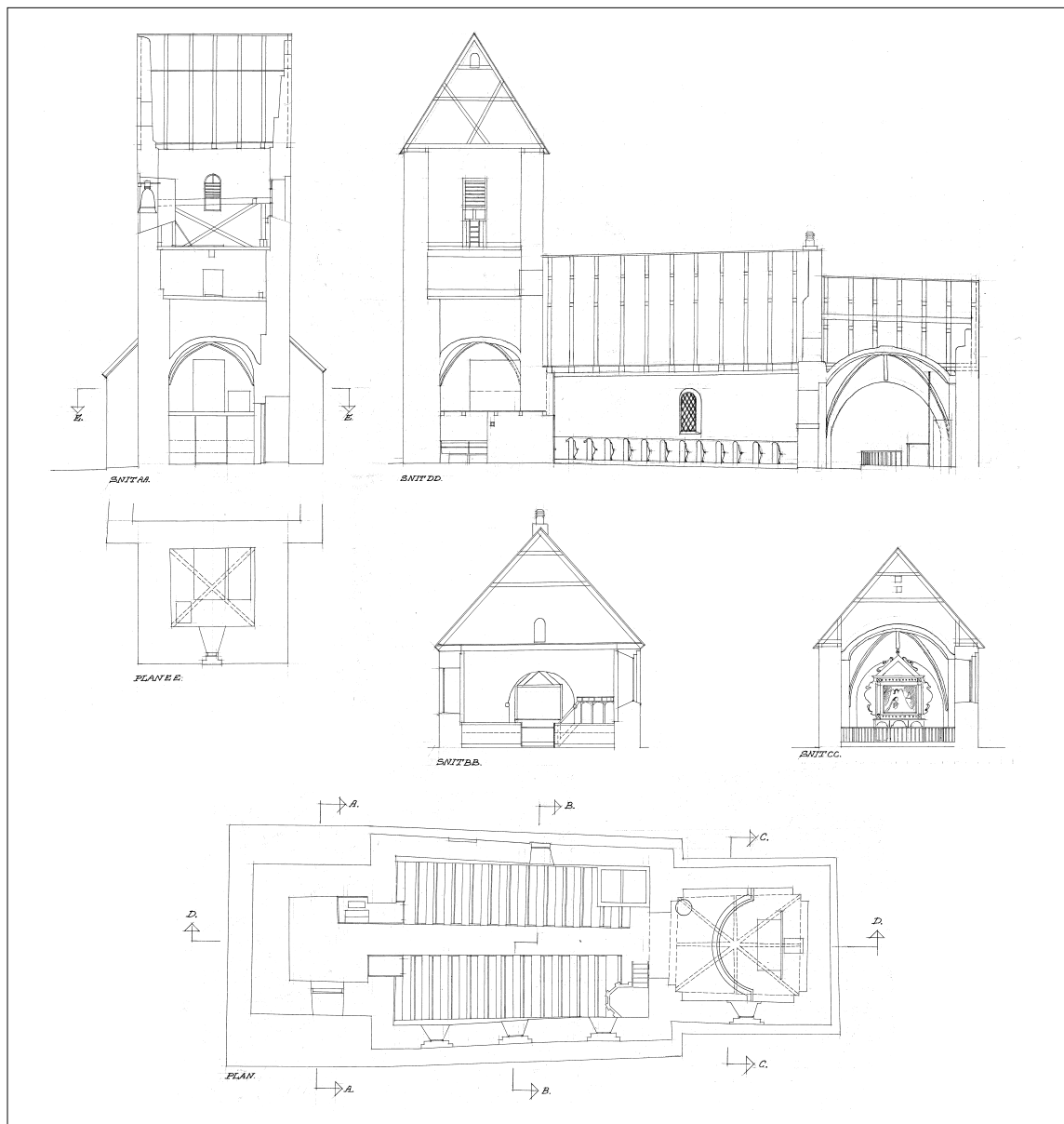

Fig. 8a-b. Facader, snit og plan. 1:300. Viggo Norn 1952. Horsens Museum. – *Fassaden, Schnitte und Plan.*

senterer senere fornyelser, kan ikke afgøres med sikkerhed, og skibet har i øvrigt ikke bevaret andre detaljer. Således er syddøren forsvundet ved senere ændringer og repræsenteres nu af en dør, indsat 1954 i forbindelse med våbenhusets opførelse og er senest ændret 2002. Også sydsidens vinduer er slugt af senere åbninger, og muligvis har der aldrig været vinduer på nordsiden.

Norddøren, som tilmuredes 1856,²⁰ har været fladbuet ifølge den indvendig markerede åb-

ning. Udvendig (jf. fig. 10) fremhæves den med et spidsbuet spejl, mens selve åbningen skjules af en indmuret gravsten (s. 1211). *Taggavlens* kamme har været afsluttet med muetrappes (jf. fig. 13), og en sekundær udmuring med kantstillede sten i gavlfeltets midte dækker muligvis en blanding(?), hvis afdækning i givet fald har været et vandret kopskifte. Herover ses en smal tre skifter høj, teglmuret glug med smigede vanger mod skibets loftsrum.

De kun få bevarede enkeltheder vanskeliggør en nærmere tidsfæstelse af skibets færdiggørelse, men en datering til 1300-tallet forekommer sandsynlig.²¹

Senmiddelalderlige ændringer og tilføjelser. I begyndelsen af 1500-tallet, da korets tagværk fornyedes (s. 1192), har man formentlig indbygget *hvælv* i alterrummet. Det ottedelte hvælv hviler på ufalsede hjørnepiller, som forbindes med helstens brede, spidse skjoldbuer. Halvstensribberne

har overribber, som er helstens brede og forsynet med trinkamme.

Tårnet kan være rejst ved samme tid som moderniseringen af koret, dvs. o. 1500. Det er opført af røde munkesten, lagt i regelmæssigt munke-skifte over en syld af marksten, som springer markant frem i vest. Over sylden ses på nordsiden en række granitkvadre.

Tårnrummet forbindes med skibet af en rundbuet arkade, muret af munkesten og enkelte mark-

Fig. 9. Kirken set fra syd. Foto o. 1900. KglBibl. – *Kirche aus Süd.*

sten over en fremspringende markstenssyld. Det overdækkes af et hvælv, som hviler på forlæg i væggene, men muligvis først er indbygget på et senere tidspunkt (se ndf.). Kapperne har helstens brede overribber på fladen, og i den nordre kappe ses et klokkerebshul. Det rundbuede, udvendig falsede vestvindue, som åbner sig smiget mod det indre, er i sin nuværende form eftermiddelalderligt, og et lille fladbuet vindue i syd er indsat i bunden af den 1954 blændede dør fra 1856 (s. 1189).

Opgangen til de øvre stokværk sker fra skibets loft ad en trappe, som via et hul brudt i toppen af skibets taggavl leder ind til det øvre af to mellemstokværk. Det nedre af disse er nu kun tilgængeligt gennem en lem i det øvre mellemstokværks gulv. Her ses, at der oprindeligt har været anlagt et gulv, hvilende på tre nord-sydgående bjælker, af hvilke de to er bevaret. Bjælkerne bæres af en afsats og tangerer næsten issepunktet af tårnrums hvælv. Det bemærkes, at tårnets vægge står hvidtede indtil det nedre mellemstokværks for-

svundne gulv, hvorfor hvælvet øjensynlig først er indbygget efter nogen tid. I syd- og vestvæggen ses glugger, der senere er blændet i ydre murflugt og nu står som brede nicher med fladbuet rulskeftestik.

Klokkestokværket har mod alle fire verdenshjørner et slankt, rundbuet glamhul med rulskeftestik og udvendig fals. Det nordre glamhuls vanger er delvis hugget bort for at gøre åbningen bredere af hensyn til klokkens ophængning. De øvrige er senere reduceret i højden ved en ni skifter høj opmuring fra bunden, hvoraf de tre nederste skifter er af munkesten, resten i normalformat. Omkring det nordre glamhul ses tre tilmurede pynteåbninger, som har været syv skifter høje og en halv sten brede – en detalje, som kendes fra adskillige af egnens senmiddelalderlige tårne.²² Endvidere bemærkes en række høje, ligeledes tilmurede bomhuller, beregnet til hængestilladser og diagonaltstillede i hjørnerne.

Af de nord-sydvendte taggavle er den søndre nymuret 1878, hvorved blændingsudsmykningen

Fig. 10. Kirken set fra nordøst. Foto Hugo Johannsen 2009. – *Kirche aus Nordost*.

(‘riflingen’) forsvandt.⁹ Den er dog bevaret mod nord, om end i reduceret skikkelse med fire af i alt seks højblændinger, skilt af helstens brede stave. I de to midterste ses rundbuede glugger med rulskiftestik. Gavlene har antagelig oprindelig stået med kamme, som er skåret bort ved en eftermiddelalderlig istandsættelse. Herved er blændingernes afdækning også gået tabt, ligesom de yderste er forsvundet, da man ved en fornyelse af tagværket 1878 har trukket de nye gavlspar ud i murflugten.

Eftermiddelalderlige tilføjelser, ændringer og vedligeholdelse. Indtil 1900-tallets vækst i sognets befolkningstal er der øjensynlig kun ofret det strengt nødvendige på annekskirken, og 1820 søgte kirkeejeren endda om tilladelse til at nedrive tårnet.²³ Ved synet o. 1790 siges kirken ganske vist at være i god stand, men sognefolkene fremsatte dog ønske om at forbedre forholdene ved opførelse af et våbenhus, som ‘ikke nogensinde skal have været der tilforn’.²⁴ Der savnes enhver oplysning om det †*våbenhus*(?) som nævnes 1835,

da man ønskede et vindue indsat ‘vest for våbenhuset’. Sikkert er det imidlertid, at sogneboernes 1855 på ny fremsatte ønske om et våbenhus, ‘som nu ganske mangler’, blev afhjulpet året efter ved indretning af tårnrummet til det ønskede formål.²⁰ Tårnrummet blev afskilret fra kirken ved en skillevæg med fløjddør, og en rundbuet døråbning med lynette over dørflojen blev indsat i sydsiden af tårnet (jf. fig. 8-9).

Det store *våbenhus* syd for skibet er opført 2002 (arkitekterne Vilhelmsen, Marxen og Bech-Jensen, Århus) som en radikal ombygning og forlængelse af det våbenhus, der omsider tilføjedes 1954 (vgl. bygningsinspektør Viggo Norn, Horsens). Den hvidkalkede, blytækkede tilbygning (jf. fig. 11) havde indgang i sydgavlen og små vinduer i sidemurene, alle med fladbuet afdækning i lighed med den dør, som indsattes i stedet for det vestligste vindue.

Ved ombygningen forlængedes våbenhuset mod syd for at give plads til et dåbsventeværelse samt toilet og opbevaringsrum. Indgangen til selve vå-

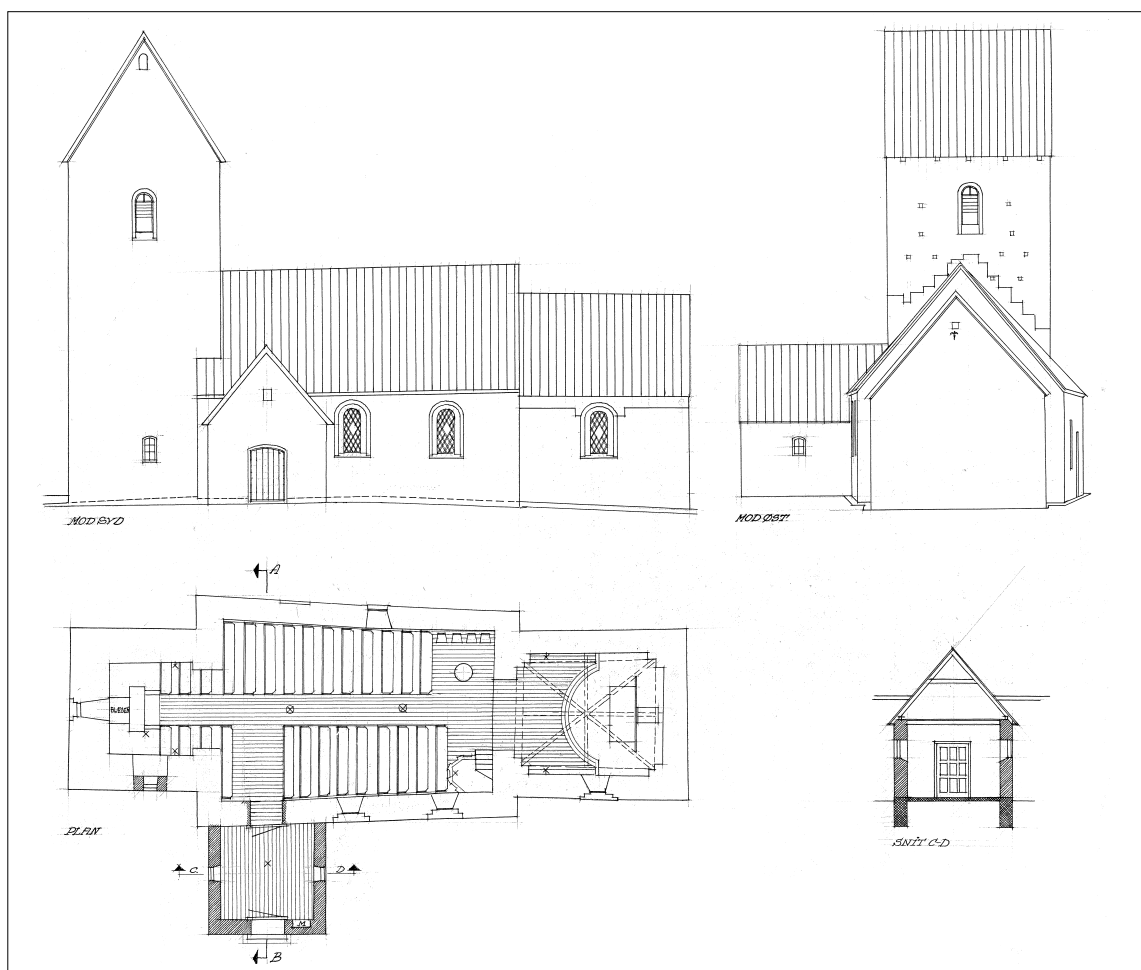

Fig. 11. Plan, facader og snit med forslag til våbenhus. 1:300. Viggo Norn 1952. Horsens Museum. – *Grundriss, Fassaden und Schnitt mit Vorschlag zu Vörhalle.*

benhuset flyttedes til østsiden. Våbenhuset fremtræder nu som en langstrakt, blytækket tilbygning med fladbuede vinduer og en firkantet, tofløjet indgangsdør. Både forhal og dåbsventeværelse har gråmalede bjælkelofter.

De ældste bevarede regnskaber fra årtierne omkring 1700 afspejler det løbende behov for vedligeholdelse af den vindomsuste kirkes tage og mure, navnlig for tårnets vedkommende.¹⁴ Således arbejdede Peder Murermester, Lemvig, og hans tre hjælpere 18 dage i 1685 med at udskifte 'formuldede' sten på tårnets sydside og gavl med nye. Materialerne opgjordes til 33 tdr. kalk fra Daubjerg, 700 mursten fra Arnsbjerg, 100 fra Resen Kirke og 12 pd. brunrødt.

Allerede ved synet 1700 påtaltes brøstfældighed på tårnets sydside og nordmuren af koret ('lavkirken'), hvis gavl ydermere var skredet ud.²⁵ I forbindelse med et nyt syn 1702 specificeredes manglerne på tårnet, østgavlen, blytage, lofter og kirkegårdsdigerne, som ønskedes udbedret i løbet af de kommende år.²⁶ Dette synes også at være sket. Således var Peder Murermester og hans tre hjælpere på kost i 45 dage i 1704, mens de reparerede tårnet, kirken 'rundt om' og indlagde to (anker)bjælker i østenden. Og året efter lagde Povl Snedker, ligeledes fra Lemvig, fire fag nyt loft i kirken og forbedrede resten.

Kirkens 'slette tilstand' påtaltes ikke desto mindre 1732 (s. 1181), men i øvrigt er kilderne til

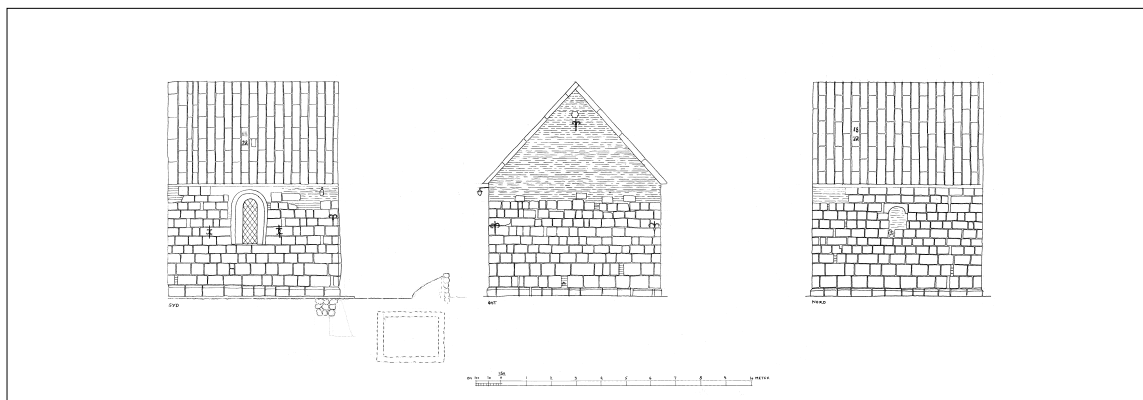

Fig. 12. Korets facader. 1:300. Målt og tegnet af Sven Fritz 1943. – *Fassade des Chores.*

kirkens vedligeholdelse i resten af 1700-tallet og hovedparten af 1800-tallet meget begrænsede, og angår som regel kun enkelte tiltag (se tematiske oversigter ndf.). En *hovedreparation* var i gang 1821 og siges 1824 at være afsluttet;²³ men dens omfang og indhold nævnes ikke (se dog blytage s. 1192).

En *hovedrestauration 1943-44* (arkitekt Sv. Fritz, Århus) omfattede hovedsagelig omsætning af korgavlen og etablering af nyt varmeanlæg. Mere omfattende var *hovedrestaurationen 1954* (kgl. bygningsinspektør Viggo Norn), som gav kirken et våbenhus, nyt varmeanlæg og gulve.

Gulvene er fornyet ved restaureringen 1954 og består inden for altersranken af et hævet, ferniseret bræddegulv, foran hvilket selve korgulvet er lagt af gule normalsten i mønster med fuge. Tilsvarende belægning i skibets midtergang er videreført i tårnrummet 1984 i forbindelse med orglets opstilling her. Stolestaderne har ferniserede bræddegulve.

†*Gulve.* 1808-09 beklagede man, at kampestensgulvet i stolene var optrådt, og at det var ujævnt inden for døren.²⁷ 1843 fremsattes ønske om, at kampestensgulvene i stolestaderne måtte blive fornyet med mursten.²⁸ 1863 ønskedes et bræddegulv mellem alter og altersranke, og 1898 skulle gulvet i skibets midtergang omlægges med brændte sten i ens farve og størrelse.⁹

Døre. Indgangsdøren i syd er fladbuet og om-muret 2002 i forbindelse med våbenhusets fornyelse. Den erstattede en dør, som indsattes sam-

mesteds 1954, da det første våbenhus opførtes. – †*Døre.* Den oprindelige syddør sporedes 1880 lige over for den 1857 blændede norddør.²⁹ Den rundbuede dør, som indmuredes 1856 i tårnrummets sydside i forbindelse med indretningen til våbenhus, står siden 1954 som en dyb niche med fladbuet vindue i den ydre blændmur.

Vinduer. Kirken har mod syd tre rundbuede falsede muråbninger, som omslutter smallere støbejernsrammer med rudestillede sprosser. Et tilsvarende støbejernsvindue er indsat på skibets nordside. De murede indfatninger nævnes tidligst 1880, men er formentlig indsat tidligere i århundredet, muligvis i forbindelse med hovedreparationen 1821-24. Vinduet på skibets nordside er derimod først tilkommet 1879.⁹ – †*Vinduer.* Ind-

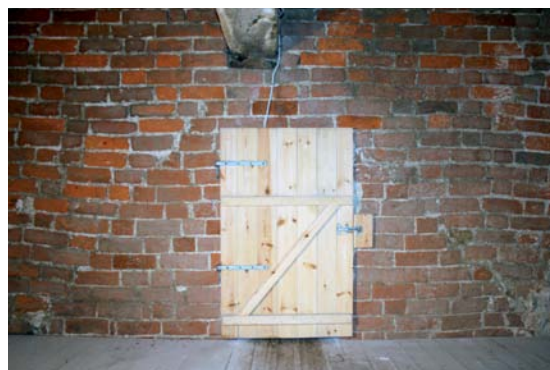

Fig. 13. Skibets oprindelige vestgavl, set fra tårnets mellemstokværk (s. 1186). Foto Hugo Johannsen 2010. – *Ursprünglicher Westgiebel des Schiffes, vom Zwischenstockwerk des Turmes aus gesehen.*

Fig. 14. Skibets loft set mod østre taggavl (s. 1185). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Dachboden des Schiffes gegen den östlichen Dachgiebel.*

til 1954 og våbenhusets opførelse omfattede sydsidens faldede muråbninger tre på skibets sydside (jf. fig. 9). De var oprindelig lukkede af firkantede trærammer, som 1880 kaldtes 'meget smagløse'. 1892 ønskedes alle vinduerne på sydsiden kaseret og erstattet af jernvinduer svarende til det nordre.⁹ Året efter var dette sket for korets vedkommende og det ene af skibets.

Tagværker. Koret har bevaret middelalderligt tagværk på syv fag med dobbelt lag påbladede hanebånd og indtappede spærstivere. Det nedre lag hanebånd og en række af spærstivere er dog senere udskiftet med fyr. Nummerering fra vest mod øst med streger og udstemmede firkanter.

Tagværkerne over skib og tårn er af fyr og stammer fra henholdsvis o. 1875 og 1878.

Dendrokronologiske undersøgelser. 2009 er udtaget boreprøver fra korets tagværk, af hvilke den ældste prøve er dateret til o. 1465, de yngste til o. 1505.³⁰

Tagbeklædning. Samtlige tage er blytækkede og har været det, så langt tilbage regnskaberne er

bevaret. Således reparererede blytækker Hans Nielsen, Haderslev, tårnets tag i 1689.¹⁴ Tømmeret, dvs. bræddeunderlaget, købtes i Struer af en 'Ålborg mand', Povl Andersen. 1693 reparererede Niels Hansen tag og tagværk på 'højkirkens' (d.e. skibets) sydside. Da var Hans Nielsen, åbenbart forhindret, og 1696 meddelte domprovsten, at da blytækker Hans Nielsen dette år ikke havde indfundet sig ved provstiets kirker, havde man i stedet antaget blytækker Christen Jensen ved Madum Kirke (Ulfborg Hrd.) til bly- og tømrerarbejde ved kirkerne i Hardsyssel. Det var muligvis den samme Christen Jensen Kyll, som 1705 antoges til forefaldende bly-, mur- og tømrerarbejde og i hvert fald var aktiv 1710, da blytækkeren fra Madum reparererede 'sangerstedets' (d.e. korets) og 'højkirkens' blytage. Hovedistandsættelsen 1821-24 må også have omfattet blytagene, i hvert fald korets, hvor en blyplade med årstallet »1822« endnu registreredes 1943 (jf. fig. 12). Senest er blytagene repareret ved kirkens istandsættelse 2002.

Opvarmning. Kirken opvarmes siden 1954 af et elektrisk anlæg, som 2002 er fornyet med pladeovne. – †*Opvarmning.* 1891 fremsattes ønsket om opstilling af en kakkelovn,⁹ som ses på ældre fotografier (jf. fig. 40) i skibets nordøstre hjørne. Ved hovedrestaurationen 1943–44 erstattedes den af en kalorifere på samme sted.

Farveholdning. Kirken står udvendig hvidkalket bortset fra granitkvadrene på korets og skibets østgavl. De indvendige vægge og hvælvkapper er ligeledes hvidtede, mens bjælkelofterne er hhv. okkerfarvede (skibet) og gråmalede (våbenhus). – †*Farveholdning.* Som beskrevet stod skibets vestre taggavl i blank mur før tårnets opførelse. Tilsvarende gjaldt også for den i 1800-tallet ommurede taggavl på koret (jf. fig. 9). Den tidligst bevarede regnskabsoplysning om kirkens udvendige kalkning stammer fra Peder Murermeisters istandsættelse af tårnet 1685.¹⁴ Hertil benyttedes kalk fra

Daubjerg, og 12 pd. brunrødt, hvormed man har tonet kalken, jf. Fabjerg (s. 1104).

Kirken omgives af et nyere pikstensbrolagt fortov. Et fortov omtales allerede 1858.¹⁷

†KALKMALERIER

1882 fjernedes farverne på væggen bag alteret, måske et †*skyggemaleri*, idet man samtidig tillige anbefalede en eftersøgning efter ældre kalkmalerier.⁹ I forbindelse med restaurering af kirkens vægge 1943 og 1954 bemærkedes svage spor af kalkmalerier, dels i skibets nordøsthjørne, hvor fragmenter i røde og brungule toner, måske af figurfremstillinger, blev iagttaget, dels på skibets væg (dog uvist nærmere hvor), her muligvis rester af en romansk dekoration med arkader. Sporene blev imidlertid fjernet uden at være nærmere registreret.³¹

Fig. 15. Kirken set fra landevejen i sydøst. Foto Hugo Johannsen 2009. – Kirche von der Straße im Südosten aus.

INVENTAR

Oversigt. Kirken har bevaret relativt mange inventargenstande fra middelalderen. Ældst er den romanske døbefont, der dog er påfaldende groft tilhugget, og klokken, som antagelig er støbt i 1300-tallet. I lighed med nabokirken Resen (s. 1149) findes desuden en **altertavlefigur* af Maria med barnet, formentlig fra o. 1400, ligesom Madonnastatuen i den førnævnte kirke. Yngst, dvs. fra o. 1500, er korbuekrucifikset, der sammen med to sidefigurer har udgjort en krucifiksgruppe, placeret på korbuebjælken. Af disse er **Johannes Evangelisten* endnu bevaret.

Den efterreformatoriske nyindretning af kirkerummet er i første række repræsenteret af altertavlen, beslægtet med tavlen i Engbjerg og antagelig oprindelig udformet som en skriftaltertavle. Til dennes udførelse skænkede sognepræsten i Resen og Humlum kirker, Poul Hansen, (s. 1196) 1600 10 dlr. Kirkens regnskaber, der først kendes fra 1683,¹⁴ gør det dog vanskeligt nærmere at præcisere anskaffelsestidspunktet for andre genstande på dette tidspunkt. En storstilet renovering af kirken gennemførtes i 1700-tallets første årtier under kirkeejeren Mogens Schou (†1729) til Vejbjerggård og hustruen, Maren Holmkjær. Det fremgår endnu af (†)altermaleri (1709), alterstagerne (1709) og altersølv (1717), sidstnævnte udført af Anders Jensen Klem fra Ringkøbing. En række af nyanskaffelserne skete desuden på initiativ af sognepræst Peder Nygård (virk. 1701–19) og sognemenigheden (rygkors (o. 1694) fra *†messe*hagel og **†prædike*stol (1709)); for den sidstnævnte stod den lokale Poul Snedker.

1800-tallet er kun repræsenteret med mindre genstande, prægtigst blandt disse den store lysekroner, skænket o. 1850 af anatomen, professor, dr.med. Ib Ibsen (†1862) til minde om hans far og søn. De seneste godt 100 år har været præget af en række store istandsættelser og fornyelser, bl.a. af altertavlen, der 1900 nystafferedes og fik et altermaleri af Anker Lund, mens prædikestolen udskiftedes 1904. Viggo Norns hovedrestauration 1954 medførte bl.a. en renovering eller udskiftning af altersranken, stolestaderne og **orglet*; det sidstnævnte fornyedes dog 1984, ligesom en ny klokke 1994 ophængtes ved siden af den gamle; desuden blev stolestadegavlne 2002 udsmykket med en række små malerier af Frits Gothardt Rasmussen. Hertil kom en lang række mindre inventargenstande ved alteret og døbefonten. Forestående (2010) er en planlagt udskiftning af altermaleriet.

Farvesætning og istandsættelser. Interiørets farver er senest præget af restaureringen 2001–02, idet man dog stadig bibeholder de naturlige træfarver i den 1900 afrensede altertavle og den 1904 fornyede prædikestol.

Som nævnt ovenfor er istandsættelser i kirkerummet kun sparsomt dokumenteret før 1700. Endnu 1702 udmalede kirkeinventarets brøstfældighed i dyreste vendinger, med fremhævelse bl.a. af savnet af en skriftestol, den forfaldne prædikestol og af det mangelfulde altersølv.²⁶ Siden kom der for alvor skred i renoveringsarbejderne, omfattende allerede samme år en fornyelse af kirkens tekstiler, gaver fra den nytiltrådte (1701) sognepræst, Peder Nygård, og videreført 1708–09 med bl.a. Mogens Schous mange inventargaver (herunder en *†skriftestol*) og den 'sirlige' nyopmaling af altertavlen. En hovedreparation 1821–24 kan ikke umiddelbart spores i inventaret.²³ Kirkeejeren Mads Christian Banks istandsættelse af altertavlen 1845–46 repræsenteredes antagelig i de gråhvide farvespor, der endnu var synlige 1895. Til gengæld holdt egetræsbemalingen for alvor sit indtog fra 1866, da samtlige stole, prædikestolens rækværk og forpanelet på øverste kvindestol samt præstens stol fik trækulør. Altersranken fik dog bronze-farve.⁹ Mere gennemgribende indgreb i indretningen har, ud over løbende istandsættelse af inventarets bemaling, været fjernelser i koret af præste- og degnestolen o. 1913 samt af vestpulpituret, der elimineredes i forbindelse med orglets installering 1955. 1930 overførtes i øvrigt en række ældre inventargenstande mv. til Struer Museum (jf. også s. 1143).

Nyere, muret *alterbord* (jf. fig. 17), 191×109 cm, 94 cm højt, ca. 100 cm fra østvæggen. Bagsiden er pudset i cement, mens de tre øvrige sider er beklædt med *alterbordspaneler*, antagelig 1934,⁹ af eg, med tre arkadefag, flankeret af halvsøjler i en forenklet toskansk orden på forsiden og tilsvarende dobbeltfag på de to kortsider. Træværket står lakeret med forgyldning af detaljer.³²

Bordet anbefalede 1882 fremrykket ca. 1,5 alen (ca. 1 m) i forbindelse med altersrankens fornyelse.⁹ 1928 stod det helt pudset i cement, der foresloges indfarvet som alterklædet.⁹ Nyere *alterdug* af lærred med takket kant og hulbroderi med motiv af kors, kalk og oblat.

†Alterklæder. 1702 anskaffedes et nyt alterklæde af »rødt blommet Damask«, svarende til *†messe*haglen (se denne) og med kant af silkefrynser.¹⁴ Endvidere en alterdug af sukkerdun (fint ostindisk lærred) med »Buntillarene« om, muligvis en art kniplingsbesætning.³³ Alle tekstiler, og vel ikke kun messeskjorten, var en gave fra sognepræsten Peder Nygård og hans hustru, Gertrud Elisabeth Jeriin. Peder Nygård var 1694–1700 sognepræst

Fig. 16. Interiør mod vest. Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Innernes gegen West*.

i Trankebar i Ostindien. 1829 påtaltes savnet af et nyt alterklæde,²³ hvilket dog anskaffedes 1844, udført i rødt fløj. 1868 i samme materiale med et kors af guldbrokade.⁹ 1913 er nævnt et klæde af brunt bomuldsfløj, antagelig det på fig. 40 gengivne.⁹

Altartavle (fig. 17-20), udført o. 1600, idet kirkens daværende sognepræst Poul Hansen (†1600) skænkede 10 dlr. hertil, som det var anført på en nu forsvunden (malet) indskrift (jf. ndf.). Tavlen nuværende, delvis afrensede, tilstand hidrører fra en restaurering 1900, ligesom storfeltets maleri af Anker Lund, Humlum.

Den enkle tavle er arkitektonisk opbygget med storstykke og sidevinger på et lavt postament; øverst topstykke med trekantgavl. Storstykket indrammes af toskanske søjler med kuglesmykkede kapitæler og prydbælter med diamantbosser på de nedre skaffled. Søjlerne er placeret foran højrektangulære fyldinger, ligeledes indrammet af diamantbosser. Storfeltets maleri er indsat i en kraftig tandsnitsramme. Sidevingerne (fig. 18) er formet som fantasifulde fuglevæsener med prydblomster på hovedet og volutoprullede tunger samt mavebælter, dannet af beslagværksornamentik, hvori groftskårne kerubhoveder med akanusblade som hår og stærkt fremspringende øjenæbler som 'vandret lagte mandelkærner' (*Löffler 1879*). Det lave postament har under søjlerne fremspring, ligeledes med diamantbosser, ganske som de tilsvarende led på gesimsen. Over den fremspringende krongesims med tandsnit er topstykkets gavlf, indrammet af lignende dobbelte tandsnitsprofiler og smykket med liggende dobbeltvolutter på siderne. Kuglekronede spir smykker gavlen og hovedgesimsen; tilsvarende kugleled er placeret på volutterne.

Storfeltets *maleri*, Kristus i Getsemane, 1900, olie på lærred, 98×107 cm, er i nedre højre hjørne signeret og dateret af Anker Lund. Maleriet domineres af den centralt placerede gruppe med den knælende Kristus, der trøstes af en stående

Fig. 17. Altartavle, 1600, med maleri, 1900, af Kristus i Getsemane, udført af Anker Lund (s. 1197). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Altarbild, 1600, mit Gemälde, 1900, Christus in Gethsemane, von Anker Lund.*

Fig. 18. Sidevinge med fuglevæsen. Detalje af altartavle, 1600 (s. 1197). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Seitenflügel mit Vogelwesen. Detail von Altarbild, 1600.*

engel med udbredte vinger og langt gyldent hår. Både Kristus og englen har hvidlige klæder, idet der over Kristi skuldre yderligere ligger en lysbrun kappe. I baggrundens skovlandskab, der ligesom hovedmotivet er præget af en lys, næsten pastellagtig kolorit, ses th. de tre slumrende apostle. Billedet er en gentagelse af malerens få år

Fig. 19. (†)Maleri fra altertavles storfelt, sandsynligvis 1709, med gengivelse af Nadveren (s. 1198). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – (†)Altargemälde, vermutlich von 1709, mit Wiedergabe des Abendmahls.

ældre (1897) alterudsmykning i Skørting Kirke (Framlev Hrd., Århus Amt, DK Århus 1932).

På tavlens bagside er indsat (†)storfeltmaleri (fig. 19), Nadveren, sandsynligvis hidrørende fra den 1709 udførte staffering (jf. †indskrift), olie på træ, 118×126 cm. Maleriet er malet på lodrette, sammenføjede brædder, hvoraf er bevaret fire bemalede stykker i venstre og én i højre side. Nadverbilledet viser et interiør med nadverbordet placeret parallelt med billedrammens bund. Kristus, der er gengivet under velsignelsen af vinen og

brødet, troner i midten, omgivet af apostlene, idet Judas med pengeposen er særligt markeret i yderste venstre side. De groft malede figurer har kraftige mørke konturstreger og forenkledede fysiognomier og klædedragter. Farveskalaen spænder fra hvidt og lyse karnationsfarver via rødt, grønt og blå til brunt og sort. Under figurfeltet og delvist overlappende dette er sekundært malet skriftsteder, der dog kun er fragmentarisk bevarede, antagelig fra 1 Kor. 3,13 og 1 Kor. 11,27-29, i gullig skriveskrift på sort grund. Herunder anes en ældre indskrift i gyldent på blåsort bund.

Maleriet, der ved opsætningen af det nuværende maleri 1900 udnyttedes som bagklædning, men siden fjernedes herfra, blev 1986 nymonteret på altertavlens bagside.³⁴ Et †maleri i topfeltet, antagelig samtidig hermed, viste Opstandelsen (jf. fig. 20).

Tavlens arkitektoniske dele står siden 1900 afrenset i egetræets naturlige farve med en patineret overfladebehandling og spredt anvendelse af forgyltning. På postament, kronfrise og topfelt er gyldne frakturindskrifter på mørkebrun bund, nederst skriftsted fra Es. 53,5 og herover fra Joh. 1,36; øverst er et Jesumonogram i sølv mellem to gyldne kors. En †indskrift i postamentfeltet, fremdraget 1900, lød: »Anno 1600 døde P. Hansen, Præst til disse 2de Sogne, gav til denne Tavle 10 Daler. Mogens Schou og Hustru Maren Holmkjær på Vejbjærggaard lod 1709 Tavlen staffere. Aar 1846 lod M. Bank denne Tavles Omgivelser opmale og Malerierne restaurere«.³⁵

Altertavlens udformning med de karakteristiske sidevinger, er nært beslægtet med tavlen i Engbjerg Kirke (1607, Vandfuld Hrd.) og udgør tillige en forenklet version af 'hovedkirken' Resens samtidige tavle, der dog antagelig skyldes en mere dreven mester. At Humlumtavlen som denne oprindeligt var udformet som en skriftaltertavle med tekstfelt i storstykket, er en nærliggende antagelse; senere gennemgribende istandsættelser har dog fjernet eventuelle spor herfra.

Tavlens udførelse o. 1600 belyses af den ovennævnte indskrift. Som videre anført blev den 1709 'siirligt' stafferet på initiativ af kirkens daværende patron, Mogens Schou og hans hustru.¹⁴ 1845-46 blev tavlen endelig malet og forgylt

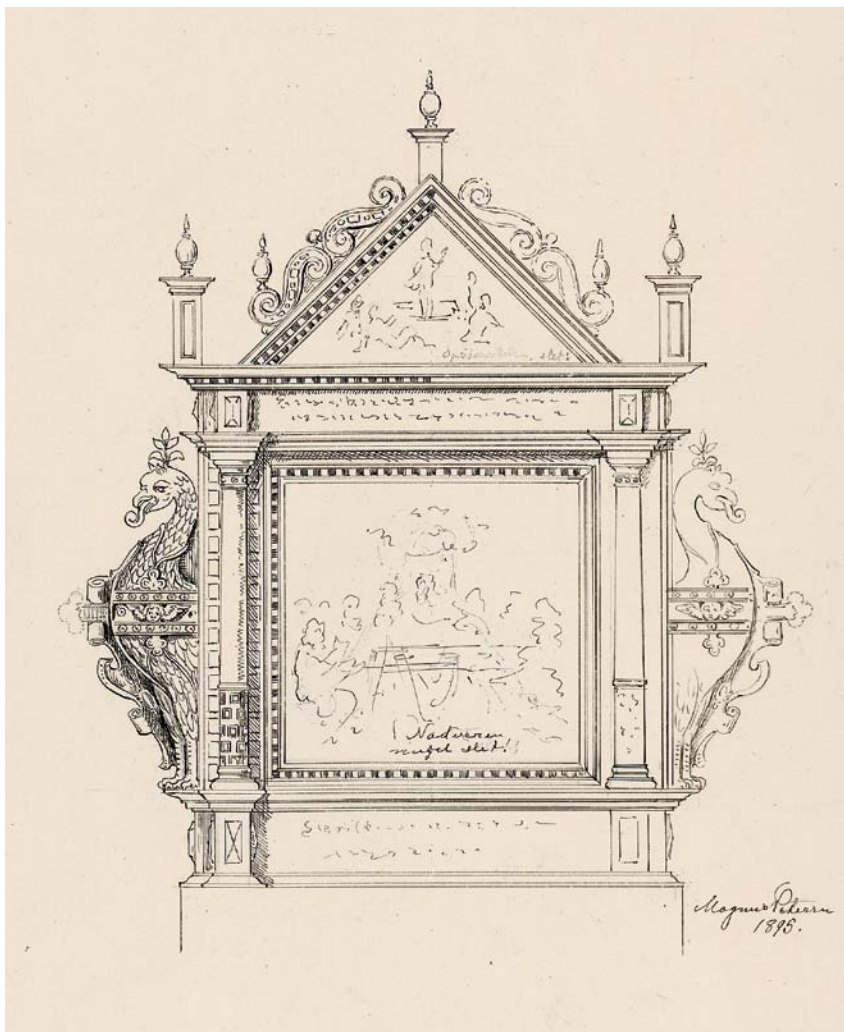

Fig. 20. Altartavle, o. 1600, gengivet før istandsættelsen 1900 (s. 1199). Tegning af J. Magnus-Petersen 1895. – Altarbild, um 1600, vor der Instandsetzung 1900.

af den senere kirkeejer, Mads Christian Bank.²⁸ Fra denne istandsættelse kan stamme den grå og hvide oliefarve, der påvistes 1895. 1862 anbefalede malerierne opmalet og ferniseret.²⁰ Først det førnævnte år restaureredes tavlen af J. Magnus-Petersen, idet han dog her valgte helt at afrense 'de oprindelige rige farver' og nystaffere tavlen med en egetræsfarve i forskellige nuancer med forgyldning.³⁶ En redegørelse for de oprindelige farvespor kendes ikke. 1900 udskiftedes storfeltets maleri. Som anført ovenfor renoveredes tavlen 1986 af E. B. Rosing Holm efter forundersøgelser ved Mogens Larsen 1972 og 1983. Ved

sidstnævnte istandsættelse nymonteredes bagsidens (†)maleri, og der gennemførtes mindre snedkermæssige reparationer sammen med en overfladerensning og farvemæssig udbedring. 2010 planlægges en udskiftning af det nuværende altermaleri og topfeltets udsmykning med to billeder, udført af Arne Haugen Sørensen, henholdsvis af Kristus i Getsemane og De tre kors.

★Altartavlefigur af Jomfru Maria med barnet (fig. 21), o. 1400, et smukt regionalt arbejde, 101 cm højt, udført af samme mester som Madonnafigurerne fra kirkerne i Resen (s. 1149) og Ferriing (Vandfuld Hrd.). Maria sidder frontalt på et

Fig. 21. *Maria med barnet, o. 1400 (s. 1199). Tidligere altertavlefigur, nu i Struer Museum. Foto Hugo Johannsen 2010. – *Maria mit dem Kind, um 1400. Frühere Altarbildfigur, jetzt in Struer Museum.

tronsæde med fødderne sat bredt på et femsidede fodstykke. Det store barn troner rankt på hendes venstre underarm, den tilstykkede højre arm har været rakt frem, men mangler nu ligesom dens tilhørende attribut (vel et scepter).

Marias ansigt er roligt med høj, glat pande, umodellerede øjne, spids næse og en lille markeret hage. Hun bærer en separat krone med spor efter seks spir, hvorfra det udslagne hår falder ned i nakken. Marias åbenstående kappe er ført ind over skødet, hvorfra stoffet falder i knækkende folder til skospidserne.

Barnet sidder med parallelle fødder på mode-rens venstre knæ og holder med begge hænder

legende om en kugle, der må opfattes som et æble. Den lilles ansigt er fyldigt, håret kortklippet med en krans af lokker efter tidens nyeste, burgundiske mode.

Tronsædet har hulkantfremspring og to profiler, Marias krone er tappet på (tappen er nyere og af blødt træ), og bagsiden har en smukt afrundet huling, der er udført dels med lige jern, dels med et smalt hult jern (tværmål 3 cm); flere gennemskæringer ses.

Den oprindelige staffering på kridtgrund synes i altovervejende grad at være afrenset og dækket af en sekundær bemaling, vel fra 1700-tallet. Maria og barnet har begge en sart hvidlig karnation, hun med stærkt røde læber og kinder samt sorte pupiller og gulligbrunt hår. Hun er ikklædt en blå kjole, under en rødlig kappe, mens Jesusbarnets dragt er rød. Tronsædet er sort med gullige profilled.

Figuren forekommer så nært beslægtet med de to ovennævnte, at alle tre må skyldes samme billedskærer. Deres forekomst i to naboherreder antyder, at værkstedet har været forholdsvis lokalt.³⁷ Blandt andre samtidige, dog lidt fjernerestående, Madonnaer kan nævnes eksempler i Hørup (Lysgård Hrd., Viborg Amt) og fra Oksby Kirke (DK Ribe 1396ff.). Siden 1930 i Struer Museum (inv.nr. 794).

Altersølv (fig. 22), udført 1717 af Ringkøbingmesteren Anders Jensen Klem. *Kalken* er 19 cm høj og har lav, cirkulær fod, smykket med bred godronneret kant, der harmonerer med bukkeldudsmykningen på den midtdelte knop. På fodledet er et støbt krucifiks, 2,6 cm højt med skriftfelt, med indgraveret kursiv: »INRI«. På den modstående side er et spejlmonogram mellem cifrene for årstallet 1717 (fig. 23): »MSMH«, sandsynligvis for kirkeejerne Mogens Schou og Maren Holmkjær (jf. altertavle, gravsten og Æmurets begravelse). Enkelt, stejlt bæger. Under vandret standkant er mestermærke (fig. 41) for Anders Jensen Klem (*Bøje* nr. 6656); under bunden desuden indgraveret ejermærke i skriveskrift: »Humlum Kirke/ 41«. *Diske*. 1) 1717, 15,2 cm i tværmål, med graveret cirkelkors på fanen. Under bund stempel og mærke som kalk. 2) Nyere, af sølvplet, 18 cm i tværmål. Uden stempler. Altersølvet er senest istandsat

Fig. 22-23. 22. Altersølv (s. 1200), 1717, skænket af kirkeejeren Mogens Schou og hustru, Maren Holmkjær, og udført af Ringkøbingmesteren Anders Jensen Klem. 23. Spejlmonogram for Mogens Schou og Maren Holmkjær. Detalje af alterkalk, 1717 (s. 1200). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – 22. *Silberne Altargeräte, 1717 gestiftet vom Patron Mogens Schou und Gattin Maren Holmkjær, ausgeführt von Ringkøbing-Meister Anders Jensen Klem.* 23. *Spiegelmonogramm für Mogens Schou und Maren Holmkjær. Detail von Altarkelch, 1717.*

2009 af Dorthe og Ebbe Hjorth, Gettrup; ved denne lejlighed påmonteredes en hældetud, og bægeret lueforgylldtes indvendig, svarende til den tidligere anvendte indsats.

†*Altersølv*. 1702 påtalt behovet for at 'omgøre', dvs. omstøbe kalken og disken, der begge var i stykker.²⁶ Begge dele placeredes 1711 i et indelukke under den ny fontefod (jf. s. 1203).²⁶

Oblatæske, nyere, af sølvplet, 5 cm høj og 9 cm i tværmål. Den enkle æske er cylinderformet, dog med konkav profil. Låget er svagt hvælvet og smykket med et kløverbladskors. Under bund er ejermærke som kalk og disk nr. 1. †*Oblatæske*. En blikæske, udvendigt sortlakeret, indvendig hvid, anbefalede anskaffet 1866.⁹

Sygesæt, jf. Resen Kirke (s. 1153).

Ske, 1903,⁹ 13 cm lang; den dobbeltrifledede ske har tilspidset, perforeret skeblad. Under skaft er mestermærke for C. M. Cohr, Fredericia, og lodighedsmærke.

Offerskål, o. 1900, af hvidt porcelæn med guld-kors og tilsvarende kant. Under bund mærke for Bing & Grøndahl.

Alterkande (fig. 24), o. 1970, udført for Bent Exner af Peter Vedel Tåning. Den 23,5 cm høje kande har underdel med udsmykning, svarende til alterkalken, knækket hank og tilspidset cylin-

derformet korpus. På låget er stav med indfattet knop af karneol. På lågets hængsel er anført mesterstempel for Exner og mærke for sterlingsølv. Under bund ejerpåskrift som kalk og disk. Senest istandsat 2009 som altersættet.

Fig. 24. Alterkande, o. 1970, af Bent Exner (s. 1201). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Altarkanne, ca. 1970, von Bent Exner.*

Fig. 25. Alterstager, skænket 1709 af Mogens Schou (s. 1202). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Altarleuchter, gestiftet 1709 von Mogens Schou.*

★ *Alterkande*, af tin, antagelig identisk med den, der anbefalede anskaffet 1844 (jf. også s. 1152).²⁸ Kanden, der er 28 cm høj med svungent korpus og hank, tilhører en i samtiden velkendt type (jf. s. 1156, fig. 27), der vekselvis er anvendt som alter- eller dåbskande. Nævnt i *Synsprot.* 1913.⁹ Siden 1930 i Struer Museum (inv.nr. 791).

Alterstager. 1) (Fig. 25), skænket 1709 af Mogens Schou til Vejbjerggård til gengæld for den begravelse (se denne) som han og hans arvinger året forinden havde fået tilladelse til at etablere under tårnet.¹⁴ De 44 cm høje stager af messingblik har lav, flad fod på tre kugleled, kanneleret cylinderskaft med midtdelt godronneret knop, harmonerende med udsmykningen på den samtidige kalk (se denne), samt lav lyseskål med messinglysetorn. 2) Moderne, af messing, 21,5 cm høje, på løvefodder. Under bund ejerpåskrift som altersølv.

Syvstage, nyere, af messing, 41 cm høj. Stagen har sekskantet fod med akantusdekoration; arme, der er fæstnet til den balusterformede midtstamme, har tilsvarende akantusdekorationer og skiftevis snoede og glatte led.

† *Alterbøger*. 1686 indkøbtes et kirkeritual, suppleret 1689 med en ny alterbog.¹⁴

Messehagler. 1) O. 1925, af rødt fløjl med guldgaloner, smykket med støbt og forgyldt sølvkrucifiks, hidrørende fra *†messehagel* (se nedenfor),

skænket 1702, formentlig af sognepræst Peder Nygård og hustruen, Gertrud Elisabeth Jersiin, tillige med tilhørende *†messe skjorte*.¹⁴ Det 34 cm høje krucifiks (jf. fig. 26) viser en muskuløs Kristusfigur, der hænger dybt i de strakte arme; hovedet med næsten tillukkede øjne og vidjekrone luder mod højre skulder; lændeklæde med knude på højre hofte og snip mellem benene; fødderne er samlet med en nagle. Nederst på den lodrette korsstamme står med fordybede versaler: »P(.) Nyegard«. Årstallet »1694« læstes også tidligere på messehaglen.³⁸ Krucifikset blev efter traditionen foræret til Peder Nygård inden dennes afrejse 1694 til Trankebar.³⁹ 2) Nyere, af gyldent, antagelig kinesisk, mønstret silke med ryg- og forsidedekoration, dannet som gaffelkors af brede

Fig. 26. Messehagel med sølvkrucifiks, sidstnævnte skænket 1702 af daværende sognepræst Peder Nygård (s. 1202). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Messgewand, mit Silberkruzifix, 1702 eine Schenkung vom damaligen Gemeindepfarrer Peder Nygård.*

Fig. 27. Dåbsfad, 1962, og dåbskande, anskaffet 1862 eller 1863, begge af tin (s. 1204). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Taufschüssel, 1962, und Taufkanne, angeschafft 1862 oder 1863, beide aus Zinn.*

guldgaloner. For af beige farvet silke. Kirken har desuden grøn *stola* af lærred med for i tilsvarende farve og korsdekoration af smalle guldbånd.

†*Messehagler mv.* Kirkens messeklæder er tidligst nævnt 1683, dog uden specifikation.¹⁴ 1689 er registreret en ny messehagel af rød blomstret fløj med sølvsnore og to sølvhægter, en gave fra Enevold Blik (†tefter 1684) til Strandbjerggård og hustruen, Anna Hartvigsdatter Bruun (†tefter 1684).⁴⁰ 1702 forbedredes beholdningen med en ny hagel af »rødt blommet Damask« med taftfor, sølvsnore og et støbt sølvkrucifiks på (jf. ovf.), formentlig skænket af Peder Nygård og hustru, sammen med en ny †messeskjorte af kattun (bomuldsstof).¹⁴ 1905 erhvervedes en hagel af brunt fløj med guldkanter.⁹ Den nuværende (nr. 1) erstatter antagelig denne.

Alterskranke, 1954, af halvcirkulær form med retkantede kannelerede balustre i lyst poleret eg og knæfald, polstret med lysebrunt læder. Tilhørende *knæleskammel* med læderpolstring, svarende til knæfaldet. †*Alterskranke*. 1710 anvendtes 'et stort fyrretræ' til »stettet for Alterit«, dvs. formentlig til alterskranken, til hvis reparation også blytækkeren medvirkede samme år.¹⁴ 1836 nypolstredes knæfaldet med læder.²⁸ 1866 blev skranken malet med bronzefarve.⁹ 1882 foresloges opsætningen af et 'runt' knæfald, svarende til Gudum Kirke (s. 1063).⁹ Dette opsattes 1883, idet håndlisten blevet udført med en stærkere buet form og malet som mørk mahogni, mens

det øvrige egmaledes, og balustrenes ringe fik ægte forgyldning.⁹ †*Alterskammel*. 1913 nævnt med betræk af brunt bomuldsfløj, svarende til alterklæde og messehagel.⁹

Døbefont (fig. 28), romansk, heraf den uregelmæssigt formede kumme af en usædvanlig, flammehugget granit, mens den sekundære fod, antagelig fra 1800-tallets slutning, er udført af en lys rødlig granit. Højde 88 cm. Den groft tilhuggede og næsten kubisk formede kumme har øverst en retkantet munding, 66×46 cm. Foden har attisk profil med kraftig øvre vulst med overgangen til skaftleddet. På kummen er med en mørk farve sekundært angivet konturerne af et firbenet dyr (måske en hjort), der springer hen over en retkantet genstand.

Ifølge kirkens regnskaber 1710 flyttedes fonten, vel fra kirkens vestende, til koret, idet den samtidig opmuredes med en ny †fod;¹⁴ i denne fandtes et gemme, 'hvor under kirkens kalk og disk kan være inden i'.²⁶ 1883 noteredes det, at fonten var

Fig. 28. Døbefont, romansk, af granit (s. 1203). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Taufbecken, romanisch, aus Granit.*

af 'en så uskøn og ujævn beskaffenhed, at den i sin tid var blevet aftrukket med cement'.⁹ Ved korbuens nordvange.

Dåbsfad (fig. 27), 1962, af tin, med tværmålet 35,3 cm. På fanen er indgraveret tre cirkelmedaljoner, hhv. med den velsignende Kristus i halvfigur med korsglorie og udbredte arme, vist i en skyformation, den korsfæstede, kronede Frelser og Helligåndsdue. Herimellem borter af spidsarkader og vinklaser. Under bund med fordybede versaler: »Humlum Kirke 1962/41«.

**Dåbsfad*, 1700-tallet, af messing med fortinning, 43,5 cm i tværmål. Fadet, hvis kant har spor efter $\dagger$ hanke i begge sider, er tidligst omtalt 1860, da det anbefaledes fortinnet.²⁰ 1910 blev det anbefalet galvaniseret med kobber på oversiden, men fremtræder dog helt tindækket.⁹ På Struer Museum (inv.nr. 5878-1).

Fig. 29. *Johannes, o. 1500, oprindelig opsat som sidefigur til $\dagger$ korbuekrucifiksgruppe (s. 1205). Struer Museum. Foto Hugo Johannsen 2010. – *Johannes, um 1500, ursprünglich als Seitenfigur an $\dagger$ Chorbogenkruzifixgruppe.

Fig. 30. Korbuekrucifiks, o. 1500 (s. 1204). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – Chorbogenkruzifix, um 1500.

Dåbskande (fig. 27), anskaffet 1862 eller 1863,²⁰ af tin. Den 33 cm høje lågkande med svungent korpus tilhører en i samtiden velkendt form (jf. bl.a. s. 1155).

Korbuekrucifiks (fig. 30), o. 1500, med sekundært tilsatte, groft skårne arme og moderne kors-træ af eg. Den påfaldende lavstammede Kristusfigur, 108 cm høj, har lille hoved og korte ben; han hænger i strakte arme med hovedet hældende mod højre skulder, snoet vidjekrans og lukkede øjne. Det bølgeskårne hår ligger bag skuldrene, mens skægget er tvedelt. Brystkassens ribben og brystvorter er svagt markerede; kort lændeklæde med hofte- og midtsnip. Fødderne er samlet med en nagle. Korstræet, ca. 200 cm højt med firpasender, er en moderne gentagelse af et ældre korstræ, jf. ndf. Krucifiksets staffering, der renoveredes 1993-96, viser en bemaling, som antagelig kan gå tilbage til 1700-tallets begyndelse (jf. altertavlen). Under denne påvistes en ældre, antagelig oprindelig bemaling med klar rødlig karnationsfarve.⁴¹ Kroppen er gråhvid med markerede bloddråber og sidevunde (i venstre side). Hår og skæg er brunt, vidjekransen grøn

og lændeklædet brungult. Korstræet står i træets naturlige farve med bruntoning af firpassene. Sort versalpåskrift, »INRI«, på korstræets skriftbånd. Det ældre ★(†)korstræ, 1800-tallet, af fyrretræ, der findes på Struer Museum (inv.nr. 798), har en rødbrun staffering; forneden på den lodrette korsstamme er en hvid frakturindskrift på sort bund: »See det Guds Lam som bærer Verdens Synder Joh: 1, 28«.

Krucifikset, der 1872 rensedes og ferniseredes, indgik indtil o. 1877 med to tilhørende *sidefigurer* (jf. ndf.) og en *†korbuebjelke* ('fodbrædt') i en *†krucifiksgruppe* i korbuen.⁹ Efter nedtagelsen foresloges krucifikset ophængt på triumfvæggens nordside, mens figurerne henlagdes på loftet. 1885 foresloges krucifikset dog erstattet af et 'net' *†krucifiks* af metal og eg, udført af billedhuggeren Aksel Hansen, København.⁹ Det middelalderlige krucifiks deponeredes 1930 på Struer Museum, men blev efter en restaurering 1996 atter ophængt i kirken, dog på et nyt korstræ. På nordvæggen.

Af de to *sidefigurer*, der fjernedes o. 1877, er endnu bevaret *Johannes* (fig. 29), o. 1500.⁴² Evangelistfiguren, nu uden fødder, er 86 cm høj og står frontalt med venstre hånd ved bæltet; herfra har hængt en bog i posebind, hvis omrids og fæstnelse endnu ses; den højre (tilstykke) hånd har fattet om denne eller været rakt frem med en nu manglende genstand (muligvis et skriveredskab). Ansigtet er vendt let opad, og kappen, der er samlet i halsen, danner store knækkende folder ved siderne. En nedboring i issen er ført igennem til ryggen trugformede huling, der hovedsagelig er udført med lige jern (måske en økse). I bagkanten ses søm- og dyvelhuller fra fæstnelsen til et *†trygbrædt*, vel det ovennævnte. Slidte farver fra 1700-tallet; mørk rødbrun karnation, brunt hår og grøn kappe over rød og blågrøn kjortel. Siden 1930 i Struer Museum (inv.nr. 795). Den tilhørende pendant, vel en stående *†Mariafigur*, synes ikke bevaret.

Prædikestol (fig. 31), fornyet 1904.⁹ Stolen, der omfatter fire sider af en polygon, er udført i renæssancestil, harmoniserende med altertavlen. Fire arkadefag, indrammet af toskanske søjler med prydbælter af diamanbosser, har kannelerede

Fig. 31. Prædikestol, fornyet 1904 (s. 1205). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Kanzel, aufgestellt 1904.*

pilastre og rosetter i hjørnesviklerne. Postament- og frisefelterne flankeres af fremspring med diamanbosser; volutedannede hængestykker mellem flade hængeknopper. Kurven bæres af en ottekantet pille og har nyere, enkel opgang. Staffering i træets naturlige farver med forgyldning af detaljer. I postament- og topfelterne er indskrifter i gylden fraktur med en række skriftsteder, henholdsvis Visd. 16,26, Es. 55,6, Mark. 1,15 og Joh. 11,28 (nederst, fra nord mod syd) og Luk. 8,11 samt Job 22,22 (øverst, fra nord til syd). I forbindelse med restaureringen 1954 forkortedes opgangen, således at denne sprang mindre frem foran korbuen. Ved skibets sydøsthjørne.

★(†)*Prædikestol* (fig. 32a-b), ifølge malet påskrift og regnskaber udført 1708-09, idet stafferingen skænkedes af kirkens sognepræst Peder Nygård (se s. 1195) og menighed.

Kurven omfatter seks fag af uens bredde, idet det yderste fag, vel ved opgangen er smallere end de øvrige. Fagene er med lister tredelt i storfelter, postament- og topfelter; heraf er dog kun det øverste felt af et af fagene bevaret. En enkel halvsøjle flankerer endnu et af storfelterne, mens enkelte profillister endnu er bevaret som indramning af de øvrige felter. Fagene er på bagsiden samlet med en sekundær fyrretræsrevle. Bevaret er ligeledes den tilhørende *bogstol*. Derimod blev den

Fig. 32a-b. Dele af (†)*prædikkestol med tilhørende læsepult, bekostet 1708-09 af sognepræst Peder Nygård og kirkens menighed (s. 1205). Foto Jesper Nørgaard Weng 2000. – Teile von (†)*Kanzel mit zugehörigem Leseput, gestiftet 1708-09.

tilhørende †lydhimmel nedtaget 1893 og henlagt på loftet.⁹

Stafferingen omfatter dels indskrifter i gul kursiv og fraktur på sort grund, dels, i de fire storfelter, figurmalerier af evangelisterne, der yderligere er betegnet i de tilhørende topfelter: »St: Marcus«, »St: Matth:«, »St: Lucas« og St: Johannes«. Figurerne er groft udført med brogede dragter i grønt, rødt og hvidt. De tilhørende fodfelter har skriftsteder, der er knyttet til de respektive evangelister: »Evangelium bør at Prædickes for alle folck. Mar. 13, 10«, »Om Vender eder ti him(m)eriges Rige er ner. Matt:[3,2]«, »Mig bør at prædicke Evangelium thi ieg er dertil udsendt. Luc: 4,[43]« og »Loven er gifven ved Mosen, Naaden og Sandhed ved Jesum Chris(t)um: Joh: 1V 17 (1, 17)«. Det manglende storfag med tilhørende topfelt for »Salvator Mundi« har sandsynligvis vist Kristus som Verdensherre. Det yderst smalle fag, vel oprindeligt ved opgangen, har en tredelt indskrift, der refererer til menighedens gave: »A° 1709 Hafver/ Almuen i denne Menighed med

deris Sognepræst Hr. Peder Nygaard ladet/ Denne Prædickestol op[sætte]«. På læsepulten, der er grønstafferet og endnu har bearet en *beklædning*, muligvis fra 1862, af rødt fløj med guldgaloner, står i indramning af røde og gule bladkartoucher med gul fraktur på blågrøn bund: »Psal: 119/105. Dit Ord er en Lygte for min foed og et Lys Paa Min Vej«.

1708 aflønnedes Poul Snedker fra Lemvig (jf. Resen s. 1160) med 10 dlr. for at udføre en ny stol, hvortil kom udgifter til forskellige materialer.¹⁴ Poul Murermeister bistod med stolens op-sætning, idet man dog genanvendte trappen fra den kasserede stol.¹⁴ 1709 skænkede sognefolket og kirkens sognepræst midlerne til selve stafferingen (jf. også skriftestol s. 1208).¹⁴ At dømme efter de primitivt udførte figurer, der er beslægtet med altertavlens samtidige (†)storfelt, er maleren antagelig den samme. 1862 anbefaledes stolens og bogstolens beklædning fornyet af rødt fløj med kant af guldbrokade, måske det endnu bevarede.²⁰ 1876 egmaledes stolen, idet himlen samtidig

repareredes. I øvrigt overlod man det til sognepræsten og menigheden at afgøre, hvorvidt stolen ved denne lejlighed skulle flyttes nærmere til korbuen, dog uden at formen ændredes derved.⁹ Nedtaget i forbindelse med anskaffelsen af den nuværende stol. I Struer Museum (inv.nr. 792a-b).

†*Prædikestol*, antagelig udført samtidig med altertavlen, om end den tidligst er nævnt 1703-04, da en tømrer reparerede trappen og i øvrigt gennemførte en midlertidig istandsættelse.¹⁴ 1708 kasseredes den som 'ganske forrådneth, og intet tjente af den uden tre spejle (dvs. spejlfyldinger)'.

Stolestader (fig. 11, 33), 1954, udført efter forslag af Viggo Norn og svarende bl.a. til eksempler i Bøvling Kirke (s. 841). Stolene er opstillet i to blokke med hhv. 11 stole i syd og 13 i nord; disse omfatter kortere stader i nordøst og sydøst samt sydvest. Let skråstillede ryglæn med

tværrektangulære profilfyldinger ligesom for- og bagpanelerne, samt enkle gavle med vandret øvre afslutning og udtræksæder. Mørkebrun staffering og rødbrune stofhynder. På gavlene er opsat 24 *malerier* (fig. 33), udført 2002 af Frits Gothardt Rasmussen, olie på træ, 12×12 cm, med landskabsbilleder, der farvemæssigt er varieret efter de fire årstider.

†*Stolestader*. Kirkens ældste beholdning er kun omtalt i forbindelse med reparationer, således bl.a. 1703-10.¹⁴ 1841 fornyedes seks bænke i kvindestolene.²⁸ 1889 afhændedes samtlige stole for 18,77 kr.⁹ Herefter nyanskaffedes nye stader, svarende til stolene i Gudum (s. 1068).⁹ Stolene (jf. fig. 40) havde halvrundt topstykke med drejet knop, der senere fjernedes, og udsvejfet forkant 1913 udgjorde antallet 11 i syd og 14 i nord, alle oliemalede med ryglæn, men uden døre.⁹

Fig. 33. Udsnit af stolestader 1954 med landskabsmalerier, udført 2002 af Frits Gothardt Rasmussen (s. 1207). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Detail von Kirchenbänken 1954 mit Landschaftsgemälden, 2002 von Frits Gothardt Rasmussen.*

Præstestol, o. 1900. En højrygget armstol i nybarok med lyst brunt lædersæde er opstillet i korets nordøsthjørne.

†*Skrifte- og præstestole*. Kirken savnede endnu 1700 en skriftestol,²⁵ som dog udførtes 1708 af Poul Snedker fra Lemvig. Stolen stafferedes 'meget smukt' 1709 uden bekostning for kirken ved et velvilligt offer fra sognefolket og præsten (jf. (†)prædikestol).¹⁴ En tilsvarende †*degnestol*, hvis anskaffelsestidspunkt dog ikke kendes, var placeret overfor i koret. Begge anbefalede dog fjernet allerede 1882 og erstattet af en plads til præsten bag alteret, mens kirkesangerens sæde skulle være i øverste mandsstol.⁹ Ændringerne var dog endnu ikke foretaget 1913.⁹

†*Lukkede stole mv.* 1794 er nævnt en lukket stol i kirken, forbeholdt den daværende ejer af Vejbjerggård (Hans Billeschou).⁴³ En lukket stol til ejerne af Strandbjerggård er nævnt i koret 1913, vel identisk med den lukkede stol her, der forlangtes fjernet 1862, idet brugerne, 'hvis de har lovlig ret til et sådant', anvistes særskilt stolestade i kirken.²⁰ Herudover er 1913, ligeledes i koret, anført tre mindre kirkestole med ryglæn, men uden døre.⁹ Disse er vel identiske med de gamle stole, der allerede 1879 anbefalede fjernet og erstattet med faste bænke med rygpaneler.⁹ 1913 fandtes i skibet desuden to lukkede mands- og en tilsvarende kvindestol med døre, alle oliemalede.⁹

Løse stole. Et antal løse bøgetræsstole med flet-sæder, hvoraf eksemplarer, anskaffet hhv. 1960 (tre) og 1972 (to), er opstillet i skibet.⁹

†*Bænke*. 1856 anbragtes to bænke i det nye våbenhus.²⁰

Kister og skabe En rødmalet *kiste* til altertøjet er nævnt 1913.⁹ 1903 anskaffedes et skab med lås til opbevaring af kirkens altersølv, senest 1988 udskiftet med en stålboks bag alteret.⁹

Pengeblok, nyere. Ved våbenhusindgangen på sydvæggen er ophængt firkantet blok af fyr med spejlfyldinger på siderne, svarende til stolestaderne, og pengerille foroven. Mørkebrun staffering.

Dørfløjene i kirkens hovedindgang og imellem våbenhus og skib er begge fra 2003.

†*Pulpitur*. 1709 lod Mogens Schou til Vejbjerggård over sin begravelse i tårnet udføre et pulpi-

Fig. 34. Kirkeskib, 1711, »Haabet af Odde« (s. 1209). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – Votivschiff, 1711, »Die Hoffnung von Odde«.

tur, der 'med sin staffering er kirken til prydelse'.¹⁴ Som anført 1812 fandtes tidligere stolestader her; disse var dog fjernet på daværende tidspunkt.²³ At dømme bl.a. efter fig. 8 og opstillingen af orglet o. 1916 (jf. ndf.) var pulpituret placeret i skibets vestende og udformet, ikke som et hævet galleri, men som en lukket stol på gulvet med to rum, flankerende indgangen. De enkelte aflukker var mod skibet skærmet med vinduer, mens selve facadevæggen havde pilasterudsmykning under en profilgesims. Fjernet ved restaureringen 1954.

Orgel (jf. fig. 16), 1984, med 10 stemmer, to manualer og pedal, bygget af Bruno Christensen & Sønner, Terkelsbøl. Disposition: Hovedværk: Rørfløjte 8', Principal 4', Blokfløjte 2', Mixtur 2-3 kor. Svelleværk: Gedakt 8', Fugara 8', Koppelfløjte 4', Principal 2', Sesquialter 2 kor; tremulant. Pedal: Subbas 16'. Kopler: SV-HV, HV-P, SV-P. Facaden

har hvidlig staffering med gyldent bølgeformet ornamentik over piberne. I tårnrummet.

†*Orgel*, o. 1916,⁹ med tre stemmer, oktavkoppel og svelle, bygget af Horsens Orgelbyggeri ved M. Sørensen.⁴⁴ Synet anbefalede orglets anskaffelse 1915 og foreslog en placering på vestpulpituret.⁹

**Orgel*, 1955, med fire stemmer, bygget af Th. Frobenius & Co., Kgs. Lyngby. Disposition: Gedakt 8', Principal 4', Gemshorn 2', Oktav 1'. Siden 1985 i Vile Kirke (Harre Hrd., Viborg Amt).⁴⁵ I tårnrummet.

Salmenummertavler (jf. fig. 36), nyere, ophængt på triumfvæggen i nord og på skibets sydvæg. De enkle, sortmalede tavler har hvidmalede metaltal til ophæng og hvide påskrifter i antikva. †*Salmenummertavler* med løse tal anskaffedes 1901,⁹ antagelig identisk med de eksemplarer, der ses fig. 40. Tavlerne havde udskåren ramme i middelalderstil med rosetprydet midtdekoration og småspir.

Præsterækketavle, 1936,⁹ med påskrift i antikva i sort og rødt på lys grøn grund; enkel profilramme i mørk olivengrøn og mørkerødt. Tavlen er placeret på nordvæggen i kirkens vestende. En ældre †*tavle*, nævnt 1880 (*Uldall 1880*), sås på skibets vestvæg, syd for tårnarkaden.

Et †*maleri*, forestillende Kristus, ophængtes i kirken 1885.⁹

Belysning. Kirken har to *lysekroner*, begge i skibet (jf. fig. 16, 36). 1) O. 1850, skænket af anatomen, professor, dr.med. Ib Ibsen (†1862), barnefødt i sognet, til minde om hans far, Peder Ibsen (†1848), og søn, Carl Ludvig Theodor Ibsen (†1849). Kronen har 2×6 arme, hvorimellem prydarmer, og due som topfigur; giverindskrift i fordybet antikva på hængekuglens nedre del; på den øvre del er dekoration af Æskulapstave:

»Givet til Humlum Sogns Beboere af Ib: Ibsen Professor i det/ Lægevidenskabelige Facultet ved Kiöbenhavns Universitet, som et/ Minde om hans Fader, Peder Ibsen, der i henved et halvt Aarhundrede/ boede paa Breinholt hvor han döde d:28 October 1848, og om hans Sön/ Carl Ludvig Theodor Ibsen, der i Fædrelandets Tjeneste, under/ Udövelsen af sit Kald som Læge, og Opfyldelsen af sine/ Pligter mod liden- de Medmennesker, offrede/ Livet ved Ekernförde d: 5 April 1849.«

Fig. 35. Klokke, 1300-tallet (s. 1209). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Glocke*, 14. Jahrhundert.

Østligst i skibet. 2) 1939, med 2×6 arme og hængekugle med årstal og påskrift i fordybte versaler: »1939. Alt af Naade«. I skibets vestende. Seks trearmede og syv toarmede lampetter, alle nyere, er placeret i kor, skib og tårn.

Kirkeskib (fig. 34), »Haabet af Oddesund«, bygget 1971 af Ivar Sørensen. Den 111 cm lange jagt, der er en model af »Erna af Marstal« fra 1856, er sort og grøn over vandspejlet og rustrød under.

Begravelsesudstyr. En †*ligbåre* er tidligst nævnt 1686. 1699 indkøbtes træ til en ny.¹⁴

Klokker. 1) (Fig. 35), 1300-tallet (jf. *Uldall, Kirkeklokker* 33). Den enkle klokke, der har tværmålet ca. 75 cm, har på legemets øvre del mellem rammelinjer et skriftbånd, hvori er indpræget enkelte bogstavliggende tegn, nogle bølgeformede linjer og muligvis et træ, en lodret stav med to par sidegrene, en figur, der har

Fig. 36. Interiør mod øst. Foto Arnold Mikkelsen 2009. – Inneres gegen Ost.

været tolket som et støbermærke;⁴⁶ endvidere ses et enkelt profilbånd over slagringen. Reparationer af klokke og klokkestol er nævnt 1699, da bl.a. akslen udskiftedes,⁴⁷ og 1808.²⁷ Istandsat af Aug. Nielsen, Thubalka, Vejle, 1970. Op-hængt ved denne lejlighed i ny *slyngebom* af eg.⁹ I nordre glamhul. 2) 1994, med tværmålet 99 cm. Støbt i Holland af firmaet Eijsbouts, som angivet med reliefversaler foroven på klokkelegemet. Indskriften indrammes af figurfriser, hhv. med Kongernes tilbedelse og med stående og siddende, tilsyneladende tilbedende figurer. Endvidere læses på legemet en femlinjet versalindskrift i relief, forfattet af biskop Georg S. Geil, Viborg:

»Derfor lod man mig støbe
Derfor lod man dig døbe:
At vore stemmer siden
Skal prise Gud i tiden
Til evighedens lyse dag.«

I slyngebom i samtidig klokkestol af eg.

GRAVMINDER

Gravsten. 1) (Fig. 37), 1750-75 (o. 1764(?)), over ukendt (muligvis Peder Jensen).⁴⁸

Af rødlig sandsten, 178,5×116 cm. Indskrift i kursiv, hhv. fordybet (hovedfelt) og relief (topfelt). Den store skriftsten har ovalt skriftfelt med personoplysninger, der næsten er borteroderet. Dog anes »..64«, vel for 1764, muligvis dødsåret for den omtalte. Herover felt med formanende appel til beskueren (»Vandrings Mand stat...«). Teksten indrammes af bladværk; i hjørnerne evangelistmedaljoner, foroven tv. og th. Mattæus og Markus, forneden Lukas og Johannes; imellem sidstnævnte forkrænkelighedssymbolerne, vinget timeglas og kranium over korslagte knogler. Indmuret på våbenhusets sydside.

2) O. 1781, over Niels Jensen Ballebye, *i Baling i Tørring (Balleby i Tørring Sogn), g.m. Mette Olufsdatter (Dahl) fra Wadskiergaard (Vadskærsgård, Tørring Sogn) i 20 år, ejer af Strand-

bygård i 17 år, (†1767); hustruen (†1791) var 2° g.m. Søren Hansen i 12 år; sidstnævnte var født i Holstebro og afgik ved døden på Strandbjerggård (1781).

Lys, kalksten, 186×125 cm. Gravstenen, hvis overflade er stærkt eroderet, har indskrift med fordybede versaler, heraf enkelte kursiverede. Efter personalia læses formanende indskrift. I hjørnene dydefigurer, øverst tv. og th. Troen og Håbet, forneden antagelig Kærligheden (med en flamme) og Retfærdigheden (med sværd og vægt). På våbenhusets vestside.

3) (Fig. 38), o. 1786, over Jørgen Billeskov (Billeschou) til Vejbjerggård, *10. maj 1710 i Engom (Engum) Præstegård, 1741 g.m. Dorethe Margrethe Maylund, *3. juli 1716 på Nørkiær

Fig. 37. Gravsten, o. 1750-75, over ubekendt, (s. 1210). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – Grabstein, um 1750-75, für Unbekannten.

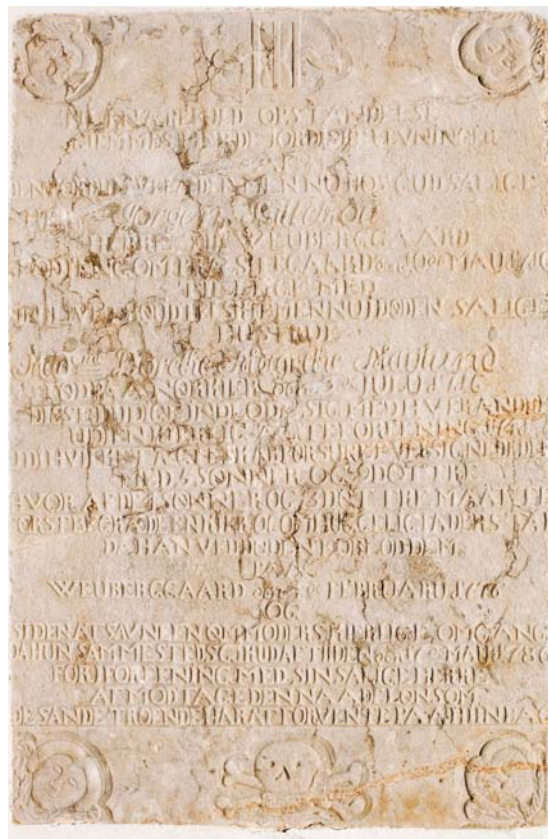

Fig. 38. Gravsten, o. 1786, over Jørgen Billeschou til Vejbjerggård (†1776) og Dorethe Margrethe Maylund (†1786) (s. 2111). Foto Arnold Mikkelsen 2009. – Grabstein, um 1786, für Jørgen Billeschou in Vejbjerggård (†1776) und Dorethe Margrethe Maylund (†1786).

(Nørkjær); i ægteskabet var fem sønner og ni døtre, hvoraf en søn og seks døtre dog afgik ved døden før forældrene. Jørgen Billeschou døde 4. feb. 1776 på Vejbjerggård, efterfulgt af hustruen, †17. maj 1786, idet hun »sammesteds gik ud af Tiiden (...) for i Foreening med sin salige Herre at modtage den Naadeløn, som de sande Troende har at forvente paa hiin Dag».

Indskriftsten af hvidlig kalksten, 124×81 cm, med tekst i reliefversaler. I hjørnerne kerubhoveder, mens skriftfeltet foroven og forneden smykkes af forkrænkethedssymboler, timeglas og kranium over korslagte knogler. Stenen blev 1856 udtaget fra tårnets sydside og indmuret i sin nuværende placering i den tilmurede dør på kirkens nordside.²⁰

Fig. 39. Begravelses- eller lyseskjolde, 1918, over Niels Poulsen Jepsen (†1918) (s. 1212). Foto Arnold Mikelsen 2009. – Begräbnis- oder Leuchterschilde, 1918, für Niels Poulsen Jepsen (†1918).

†Murede begravelser. 1876 blev påvist en gravkrypt under stolestaderne for ejerne af Strandbjerggård. Heri fandtes en kiste med tilhørende †kisteplade af bly for Berte Kaas, *1637, †på Strandbjerggård 13. nov. 1707 eller 1709, første hustru af Jacob Iversen Krabbe († 1727). Endvidere fandtes en muret begravelse i tårnrummet for Mogens Schou til Vejbjerggård, jf. †pulpitur.

Begravelsesskjolde (lyseskjolde). På kirkens loft er henlagt et større antal begravelsesskjolde fra de første årtier af 1900-tallet.⁴⁹ Skjoldene, hvis dimensioner veksler mellem ca. 31–34,5 cm i højden og 23–24 cm i bredden, er alle af jernblik, enten af skjoldform eller tværoval, uregelmæssigt formet kontur, alle med korsdekoration foroven, sort staffing og indskrift i hvidlig fraktur og skriveskrift; skjoldene har parvist været opsat på alterstagerne ved de omtalte personers bisættelse, jf. fig. 40.⁵⁰ Tilsvarende *skjolde, til dels panderter til de nævnte, findes siden 1956 i Nationalmuseet (nr. 4, 5 og 8), jf. bl.a. eksempler i Nørre Nissum, Tørring (s. 697) og Resen (s. 1171).

1) 1903, over (...) Lisa (...) Kirstine (H)ansen, *13. sept. 1823, †14. nov. 1903. 2) 1905, over Mariane Paulsen, Pallisgaard, *i Struer 25. jan. 1816, †25. jan. 1905. 3) 1905, over graver Ofver-

sen, Pallisgaard, *2. okt. 1868, †15. marts 1905. *4) 1906, over Maren Vognsgaard, *20. april 1842, †12. febr. 1906. Nationalmuseet (inv.nr. 3713/1956). 5) 1909, over Ane Margrethe Toftum, *26. sept. 1882 i O. Breddalsgaard (Bredalsgård), †16. febr. 1909 i V. Toftum. *Pendant i Nationalmuseet (inv.nr. 3714/1956). 6) 1913, over Chr. Dahl Christensen, Sønderlund, *6. marts 1863, †19. aug. 1913. Begge skjolde er bevaret. 7) 1913, over Elise Kylløbæk, *16. marts 1825, †9. sept. 1913. Begge skjolde er bevaret. 8) 1914, over Karen Østergaard, Hedegaard, *1. nov. 1830, †2. marts 1914. Pendant i Nationalmuseet (inv.nr. 3712/1956). 9) 1915, over Kirsten Kirkeby, *17. april 1819, †21. marts 1915. 10) 1917, over Peder Jensen Bramstrup, *12. juni 1838, †3. juli 1917. 11) (Fig. 39), 1918, over Niels Poulsen Jepsen, *4. jan. 1843, †5. nov. 1918. Begge skjolde er bevaret. 12) Over ukendt. Både datering og navn er bortroderet.

Kirkegårdsmonumenter. Støbejernskors, o. 1875, over gårdmand Jens Johan Rasmussen af Storelund, *1795, †22. dec. 1866, og hustruen, Christence Albrethsdatter, *1795, †14. juni 1875. Korset, der måler 112×76,5 cm, er udformet som et kløverbldskors med tilspidsede blade, hvori mindre bladornament.⁵¹ Korset er fæstnet til en genbrugt gravsten, o. 1750, over ukendt; lys sandsten, 192×127,5 cm, med ulæseligt skriftfelt; i topfeltet er Kristi Opstandelse, i hjørnerne cirkelmedaljoner med evangelistsymboler og nederst korslagte knogler med kranium. På venstre del af stenen er sekundært udsparet et, nu forsvundet, felt, formentlig til en indskrifttavle. På kirkegårdens sydvestlige del.

På rundhøjen øst for koret findes et gravsted for familien Møller på Vejbjerggård, som angivet på indskrifttavle af sandsten, indsat i en lav teglmur, foran hvilken er opsat i alt 13 monumenter, heraf otte grottesten. Ældst blandt disse er monumenterne over de ældste medlemmer af familien Møller på Vejbjerggård, løjtnant Thomas Christian Møller, *13. april 1787, †2. marts 1854, og hustru, Lucie, født Krarup, *15. aug. 1797, †11. jan. 1862; endvidere over sidstnævntes mor, Kirstine Krarup, født Thomsen, *12. april 1767, †10. okt. 1854 på Vejbjerggård.

Fig. 40. Interiør mod øst. Foto KglBibl. – Inneres gegen Ost.

KILDER OG HENVISNINGER

Vedr. arkivalier for Ringkøbing Amt i almindelighed henvises til s. 54 f., vedr. litteratur og forkortelser til s. 56 f. Endvidere er benyttet:

Ved embedet. Synsprotokol 1984– (Synsprot.); diverse dokumenter.

Struer Museum. Synsprotokol 1927–83 (Synsprot.); indberetning ved Elmer W. Fabech, Ølgod 1994 og 1996 (krucifiks).

LAVib. Landsbykirkernes rgsk. Humlum Kirkes rgsk., 1683–1710 (C-KRB-209); Menighedsrådsarkiver. Humlum Kirke. Kirkeprotokol 1862–1926 (M 19206, Synsprot.); Viborg Landstings skøde- og panteprot. 25. juni 1794 (B 24–712); Skodborg-Vandfuld Herreders skøde- og panteprot. 11. maj 1842 (B 77a-SP12).

RA. DaKanc. D 19–3. Indlæg til sjællandske registre, 1699–1771 (indb. 16. juni 1700).

NM. Håndskrifter. F. Uldall, *Om de danske Landsbykirker II*, 1880, 248–49 (Uldall 1880). Indberetninger. J. B. Løffler 1879 (bygning, inventar og gravminder); J. Magnus-Petersen 1895, 1900 (altertavle); Chr. Axel Jensen o. 1934 (fortegnelse over inventar og gravminder, deponeret i Struer Museum); Mogens Larsen 1972 (inventar); Mogens Larsen 1983 (altertavle); E. B. Rosing Holm 1988 (altertavle og (†)altermaleri); Ebbe Nyborg 2000 (inventar på Struer Museum); Hu-

go Johannsen, Birgitte Bøggild Johannsen og Rikke Garfield Lagersted-Olsen 2009 (bygning, inventar og gravminder).

Tegninger og opmålinger. NM. Altertavlen ved J. Magnus-Petersen 1895; Plan, snit og facader samt restaureringsforslag ved Sv. Fritz 1943; plan og facader i forbindelse med påtænkt udvidelse af våbenhus ved Vilhelmsen, Marxen og Bech-Jensen 1997–98 (tryk); forslag ved menighedsrådet til udvidelse af våbenhuset 1998 (tryk). *Horsens Museum.* Plan, snit og facader i forbindelse med opførelse af våbenhus ved Viggo Norn 1952.

Litteratur. Benny Boysen, »Herremænd og menighed i Humlum kirke«, *Struerfolk*, 3, 1988, 5–15 (Boysen 1988); Orla Hylleberg Eriksen, *Dendrokronologisk undersøgelse af tagkonstruktion i Humlum kirke, Ringkøbing amt*, NNU rapportblad, Nationalmuseet 2009 (Hylleberg Eriksen 2009).

Historisk indledning ved Mogens Kragssig Jensen og Birgitte Bøggild Johannsen, bygningsbeskrivelse ved Hugo Johannsen, kalkmalerier, inventar og gravminder ved Birgitte Bøggild Johannsen, heraf dog figurer af Maria og Johannes ved Ebbe Nyborg og orgler ved Ole Beuchert Olesen. Tysk oversættelse ved Mirjam Gebauer. Redaktionssekretær Heidi Lykke Petersen. Teknisk og grafisk tilrettelæggelse Mogens Vedso. Redaktionen afsluttet januar 2010.

¹ *Vitae sanctorum danorum*, M. Cl. Gertz (udg.), Kbh. 1908-12, 544; *Scriptores minores historiae danicae medii ævi*, 1, M. Cl. Gertz (udg.), Kbh. 1917-18, 127.

² *Oldemoder* 112.

³ *Repert* II, nr. 1392 (uvis dag 1461); nr. 4141 (uvis dag 1477); nr. 8514 (uvis dag 1497).

⁴ *Kronens Skøder* II, 343-44, 501.

⁵ *Kronens Skøder* IV, 68.

⁶ LAVib. *Ribe bispeark*. Biskop Mathias Anchersens visitatsbog 1732-38 (C 4-844a).

⁷ LAVib. *Viborg Landstings skøde- og panteprot.*, lyst 25. juni 1794 (B 24-712).

⁸ LAVib. *Skodborg-Vandfuld Herreders skøde- og panteprot.*, lyst 11. maj 1842 (B 77a-SP12).

⁹ *Synsprot.*

¹⁰ LAVib. *Ribe bispeark*. Visitatsprot. 1809-30 (C 4-846).

¹¹ *Præsteindb Worm* I, 82.

¹² Christen Daell, »Humlum stationsby«, *HaAarb* 1947, 87-106.

¹³ Ved udarbejdelsen af sognebeskrivelsen 1878 (SB38) angives dens dimensioner som 2 m høj og 18 m bred, jf. også skrivelse fra NM til Viborg Stiftsøvrighed af 15. marts 1988. En oldtidshøj vest for kirkegården, »Kongehøj« (SB36), er bortkørt ved grusgravning, men rummede en ring af guldtråd og blå perler.

¹⁴ LAVib. *Landsbykirkernes rgsk.* 1683-1710 (C-KRB-209).

¹⁵ 1876 ønskedes en låge anbragt på søndre kirkegårdsdige; men muligvis skete det først o. 1885, da ønsket gentoges, jf. *Synsprot.*

¹⁶ Et lille jernkors kroner vestlægens pyramider; tidligere har den sikkert haft kugler, således som det sås på sydlågen i dens oprindelige skikkelse. En kugle skulle 1914 påsættes den midterste portpille mod øst, jf. *Synsprot.*

¹⁷ LAVib. *Provsteark*. Ringkøbing Amts nordre provsti. *Synsprot.* 1855-74 (C 40-4). 1867 ønskedes nordre låges stolper fornyet, men formentlig er den nedlagt efterfølgende, og det må bero på en fejl, at den nævnes i kirkebeskrivelsen 1913, der til gengæld ikke medtager den søndre låge, jf. *Synsprot.*

¹⁸ Året forinden var der på Rysensteen købt fire planke (»knapholter«) til kirkestetter, som afhentedes i Harboøre. 1696 betalte man bl.a. Jacob Andersen ved Struer for syv egetræer: endvidere Morten Handberg i Lemvig for fire store egetræer og Niels Nielsen sammesteds for et, jf. LAVib. *Landsbykirkernes rgsk.* 1683-1710 (C-KRB-209).

¹⁹ Til sammenligning kan peges på kvaderstenskirken i Lomborg, som ved dendrokronologisk datering af tagværkerne kan henføres til tiden o. 1235-50 (s. 726).

²⁰ LAVib. *Provsteark*. Ringkøbing Amts nordre provsti. *Synsprot.* 1855-74 (C 40-4).

²¹ Ifølge *Løffler 1879* var skibet oprindelig helt af kvadre, men antagelig for hovedpartens vedkommende nedbrudt i senmiddelalderen (»sildig-papistisk tid») og

Fig. 41. Mestermærke for Anders Jensen Klem (s. 1200). Detalje af alterkalk, 1717. Foto Arnold Mikkelsen 2009. – *Meistermarke von Anders Jensen Klem. Detail von Altarkelch, 1717.*

genopført i marksten. Heroverfor *Uldall 1880*, der opfattede kirken som en helhed, uanset materialets forskellighed. Benny Boysen har som den første fremsat tanken om, at det kvadersatte kor kan have fungeret sammen med en trækirke, hvorefter markstensskibet er tilføjet efter en længere pause, jf. *Boysen 1988*.

²² Sml. f.eks. Lomborg (s. 731) og Fabjerg (s. 1097). Se endvidere Thomas Bertelsen, *Danmarks senmiddelalderlige kirketårne. Studier i dansk bygningskultur 1400-1550* I, Århus Universitet 2007 (ph.d.-afhandling).

²³ LAVib. *Provsteark*. Ringkøbing Nordre Amtsprovsti. *Synsprot.* 1812-35 (C 39H-1).

²⁴ LAVib. *Ribe bispeark*. Kirkesyn 1788-92 (C 4-190).

²⁵ RA. *DaKanc.* D 19-3. Indlæg til sjællandske registre 1699-1771.

²⁶ LAVib. *Ribe bispeark*. Rgsk. 1699-1720 (C 4-194).

²⁷ LAVib. *Ribe bispeark*. Indb. om kirke- og præstegårdssyn 1807-10 (C 4-708).

²⁸ LAVib. *Provsteark*. Ringkøbing Amts nordre provsti. *Synsprot.* 1826-45 (C 40-2).

²⁹ *Uldall 1880*.

³⁰ *Hylleberg Eriksen 2009*.

³¹ Indb. fra Sven Fritz 17. sept. 1943 samt fra Otto Norn og Egmont Lind 6. aug. og 6. okt. 1954 i NM. *Korrespondanceark*.

³² Alterbordspanelerne blev stafferet og forsynet med forgyldning 1956 af Nic. Nielsen Borch, Struer, som anført på altertavlens bagside.

³³ Ordets første led kunne muligvis være en forvanskning af det franske »point«, der bl.a. betegner syde kniplinger. En variation heraf var point lace, en art kniplingsimitation, oprindelig udviklet i England, jf.

Marie Henschen (red.), *Hemmets handarbetslexikon*, 12, Malmø 1991, 48–53, spec. 52.

³⁴ Indb. ved E. B. Rosing Holm 1988; jf. også indb. ved Mogens Larsen 1972.

³⁵ Jf. *Løffler 1879*; indb. ved J. Magnus-Petersen 1895.

³⁶ Som anført på bagsiden af alterbilledets blændramme gennemførtes restaureringen af Chr. Christensen Gade, jf. indb. ved Mogens Larsen 1972.

³⁷ Imod taler Madonnaernes udmærkede kvalitet, der er svær at forbinde med et værksted i så lille en by som eksempelvis Holstebro. Om figurgruppen, her dog dateret til 1300-tallet, jf. senest Sissel F. Plathe og Jens Bruun, *Danmarks Middelalderlige Altertavler*, 1, Odense 2010, 418.

³⁸ Jf. C. Klitgaard (ved J. Søndergaard Jacobsen), »En gammel Bryllupsvis«, *HaÅrb* 56, 1962, 127.

³⁹ *Boysen 1988* 12. Om Peder Nygård, der 1694 blev skibspræst på Ostindienfareren »Charlotte Amalia« og siden virkede i nogle år som præst ved den danske menighed i Trankebar, jf. *Klitgaard 1962* (note 38) 127–33.

⁴⁰ LAVib. *Landsbykirkernes rgsk.* 1683–1710 (C-KRB-209). Om Enevold Blik og hans hustru, der 1684 bortskødede Strandbjerggård, jf. *Nielsen 1894* 163. *DaAd-Årb* II, 1891, 38 anfører dog ingen oplysninger om parret efter 1656.

⁴¹ Elmer W. Fabech, »Triumfkrucifikset fra Humlum Kirke«, *Fram*, 1993, 159–63. Jf. også indb. fra samme med overslag 13. febr. 1994 og 2. juli 1996 i Struer Museum.

⁴² Om figuren, dog her urigtigt med formodet provi-

niens fra Resen Kirke, jf. senest *Plathe og Bruun 2010* (note 37) 1, 419; 2, 768.

⁴³ I forbindelse med bortsalget af kirken 1794 fra Hans Billeschou via Christen Jensen til Oluf Nielsen Balleby noteres det i skødet, at den lukkede stol »bliver alene til Sælgers brug saalenge han eller familie opholder sig paa Weiberggaard«. Jf. LAVib. *Viborg Landstings skøde- og panteprot.* 25. juni 1794 (B 24–712).

⁴⁴ M. Sørensen, *Horsens Orgelbyggeri. Katalog*. Horsens 1923. Orglet har opusnummer 168.

⁴⁵ Yderligere oplysninger om kirkens orgler findes i Den Danske Orgelregistrant.

⁴⁶ Nyrup, *Kirkeklodder* 217.

⁴⁷ LAVib. *Landsbykirkernes rgsk.* 1683–1710 (C-KRB-209). Jf. også *Ribe bispeark.* Rgsk. 1699–1720 (C 4–194). Arbejdet udførtes af Christen Tømmermand fra Struer.

⁴⁸ Peder Jensen, daværende ejer af Brejnholt, afgik netop ved døden 1764. Det kan dog ikke af indskriftens nuværende tilstand afgøres med sikkerhed, hvorvidt gravstenen er sat over ham.

⁴⁹ 1956 registreredes skjoldene af Bjarne Stoklund, jf. utrykt afhandling, *Offerlys ved begravelser. En studie i tradition og statuskommunikation*.

⁵⁰ Om brugen, jf. S. Ellkier-Pedersen, »Offerlys og mindeskjold«, *Vejle Amts Årbog* 1982, 7–60. Som påvist af Bjarne Stoklund, jf. note 49, fandt skjoldene navnlig udbredelse i tidsrummet o. 1850–1920, idet anvendelsen især var lokaliseret til Nordvestjylland, Sydøstjylland, Nordøst- og Vestslesvig samt på Bornholm.

⁵¹ Faye, *Støbejernskors* nr. 192.

DIE KIRCHE VON HUMLUM

Gebäude. Die Kirche, die seit 1638 als Annex von Resen Kirke erwähnt wird, liegt markant in der Landschaft auf einem Höhenzug westlich der Landstraße Struer-Thisted (Abb. 15) und ist nur von einzelnen Besitztümern sowie Pfarrhof und Gemeindehaus umgeben (2006).

Die ältesten Teile des Gebäudes – Chor und Schiff – unterscheiden sich von der Mehrzahl der romanischen Gebäude in der Umgebung darin, dass Granitquader nur für den östlichen Teil von Chor und Schiff benutzt wurden, während der übrige Teil des Schiffes aus rohem und gespaltenem Feldstein besteht. Die Erklärung für diese

markanten Unterschiede scheint darin zu liegen, dass die östlichen Teile des Steingebäudes als Anschluss an eine ursprüngliche $\dagger$ Holzkirche gebaut wurden, welche erst nach einiger Zeit vom westlichen Teil des Schiffes abgelöst wurde. Am Quaderteil der Kirche fällt im Übrigen die einfache Behandlung von Sockel und Chorbogen ins Auge. Möglicherweise wurde das Steingebäude erst im zweiten Teil des 13. Jahrhunderts begonnen, zu einem Zeitpunkt, an welchem die romanische Kultur langsam verschwand. Die Datierung des Schiffes mit seiner flachbogigen Tür unter spitzbogigem Spiegel (nur im Norden be-

wahrt, doch verblendet) lässt sich schwer bestimmen; möglicherweise muss dieser Abschnitt auf die erste Hälfte des 14. Jahrhunderts zurückgeführt werden.

Später im Mittelalter wurde der Chorraum der Kirche mit Gewölbe versehen, eine Erneuerung, die vermutlich auf um 1500 datiert werden muss, da man laut Jahresringdatierung (Dendrochronologie) auch das Dachwerk über diesem Abschnitt auswechselte. Der Turm wurde vermutlich auch zu dieser Zeit errichtet. So wie die Mehrzahl der Türme in der Umgebung verfügt er über nord-süd-gewandte Dachgiebel, deren ursprüngliche Gestalt (vermutlich mit Pinakeln geschmückten Kämme) jetzt stark reduziert sind.

Der Kirche fehlte lange ein Waffenhaus, und erst 1856 versuchte man durch die Einrichtung eines gewölbten Turmraumes zu diesem Zweck Abhilfe zu schaffen. 1954 wurde ein traditionelles Waffenhaus vor der Südtür gebaut – eine Anbaute, die bei einem Totalumbau 2002 verlängert und mit Taufzimmer und Toilette versehen wurde.

Inventar. Von der mittelalterlichen Einrichtung sind noch verschiedene Gegenstände bewahrt. Am ältesten davon ist das romanische Taufbeken, welches auffallend grob gehauen ist (Abb. 28), und die Glocke, die vermutlich im 14. Jahrhundert gegossen wurde (Abb. 35). Aus dem Spätmittelalter ist eine *Altartafelfigur von Maria mit dem Kind bewahrt, vermutlich um 1400, und Teile einer Kruzifixgruppe von um 1500 (Kruzifix und *der Evangelist Johannes, Abb. 29–30).

Die nachreformatorische Neueinrichtung des Kirchenraumes repräsentiert vor allem die Altartafel, die verwandt mit der Tafel in Engbjerg ist und ursprünglich vermutlich als Katechismus-

oder Schriftaltartafel gestaltet war. Für deren Herstellung stiftete der Gemeindepfarrer in den Kirchen von Resen und Humlum, Poul Hansen in 1600 10 Taler. Eine größere Renovierung der Kirche wurde während der ersten Jahrzehnte des 18. Jahrhunderts unter dem Kirchenbesitzer Mogens Schou (†1729) zu Vejbjerggård und seiner Gattin Maren Holmkjær durchgeführt. Reminiszenzen an diese Renovierung sind das (†)Altargemälde (1709), die Altarleuchter (1709) und die silbernen Altargeräte (1717), letztere von Anders Jensen Klem aus Ringkøbing (Abb. 19, 22, 25) gefertigt. Eine Reihe Neuanschaffungen wurden auf Initiative des Gemeindepfarrers Peder Nygård und die Gemeinde vorgenommen (z.B. das noch erhaltene Rückenkreuz des Messgewandes von c. 1694 und *(†)Kanzel, 1709, Abb. 26, 32).

Das 19. Jahrhundert ist nur durch kleinere Gegenstände repräsentiert, der prächtigste unter ihnen ist der große Kronleuchter, der um 1850 von dem Anatom, Prof. Dr. med. Ib Ibsen (†1862) zur Erinnerung an seinen Vater und Sohn (vgl. Abb. 16, 36) gestiftet wurde. Die letzten gut 100 Jahre waren durch eine Reihe großer Instandsetzungen und Erneuerungen geprägt, teils um 1900 (z.B. die Altartafel, 1900, Abb. 17; die Kanzel (1904, Abb. 31), teils 1954 im Zuge der Restaurierung durch Viggo Norn (u.a. Altarschranke und Gestühl, vgl. Abb. 17, 33). Die Farben des Kircheninneren sind seit neuestem durch die Restaurierung von 2001–02 geprägt.

Grabmale. Neben drei teilweise erodierten Grabsteinen aus der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts (Abb. 37–38) hat die Kirche eine größere Anzahl Begräbnis- oder Leuchterschilde bewahrt, die sehr typisch für die Umgebung von um 1900 sind (z.B. Abb. 39).